

BEKERINGSGESCHIEDENIS VAN

CORNELIS TERLOUW

in leven ouderling te Ameide,

door hemzelf geschreven

met voor- en naschrift van Ds. M. van Grieken.

KORT OVERZICHT VAN HET LEVEN VAN

HENDRIK TERLOUW

Uitgave van:

WED. T. VAN VLIET BOEKHANDEL - AMEIDE

Stichting de GIHONDBRON

MIDDELBURG

2020

TER INLEIDING

Ouderling C. Terlouw, geboren 2 Januari 1825, gestorven 3 April 1908, was een hartelijk vriend van mij en een duidelijke leesbare brief van Christus in het midden van de Gemeente.

Zoals zijn leven, is ook zijn sterven aanschouwd door zeer velen, en zijn leven en sterven was Christus!

Blijmoedig, toegerust met een heldere geest, mocht hij de Heere dienen, zolang de Heere hem het leven spaarde. En die hem op 83-jarige leeftijd mochten kennen, getuigden: Hij is als een boom, geplant aan waterbeken, die zijn vrucht geeft op zijnen tijd en welks blad niet afvalt. (Ps. 1: 3.)

In volle verzekerdheid des geloofs mocht hij meermalen op zijn ziekbed liggen om ook te midden van vreselijke pijnen van Zijn Heiland en Borg te getuigen. En die hem bij zijn sterfbed bezochten, zeiden: Hij gaat naar huis, naar Boven, waar Christus is, om te ontvangen die onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die voor Sion in de hemelen bewaard wordt. (1 Petr. 1: 4.)

Dat is de aangename en gezegende herinnering aan hem. En immers de Heere wil, dat de gedachtenis aan de rechtvaardigen zal blijven bestaan, dat hun naam onder de levenden niet zal worden uitgewist! (Ps. 112: 6; Spr. 10: 7.)

Vandaar dat het mij verblijdt, dat dit eenvoudige woord van broeder Terlouw; dat ik met instemming en genot en niet geheel zonder zegen heb gelezen en overgeschreven, in druk verschijnen mag, om dan onder veler ogen te komen in Ameide en in andere gemeenten.

Laat des Heeren roem maar verkondigd worden onder duizenden!

En de Heere blijve met de onwederstandelijke en lieflijke werking van Zijn Geest niet verre dan, opdat er nog zielen gelokt mogen worden tot Zijn zalige dienst en veler harte mogen worden onderwezen, gesterkt en bemoedigd, getuigende: *Hoe groot is het goed, dat Gij hebt weggelegd, o Heere, voor degenen die u vrezen en die, op Uwe goedertierenheid hopen!*

Ameide, Augustus 1909.

Ds. M. VAN GRIEKEN.

Ds. Maarten van Grieken, hervormd predikant in Ameide, is 34 als hij hoofdredacteur van *De Waarheidsvriend* wordt - de eerste van de vijf mannen die dat zouden worden. Hij aarzelt niet de confrontatie met de vrijzinnigheid te zoeken, schrijft ds. G.H. Krui.

Het werk voor *De Waarheidsvriend* doet ds. Van Grieken naast het voorzitterschap van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond. Dat hij voorzitter wordt en niet prof. Hugo Visscher, hangt samen met beider visie op de kerk. Ds. Van Grieken bepleit een verbondsmatige visie op het geheel van de Nederlandse Hervormde Kerk, terwijl dr. Visscher de gedachte van de kerk als genootschap verdedigt.

Maarten van Grieken wordt geboren in 1875 in Woerden, als zoon van een bakker. Hij studeert theologie in Amsterdam (UvA) en Utrecht en neemt in 1900 het beroep aan dat de hervormde gemeente in Nieuwerkerk aan den IJssel op hem uitbrengt. Daar woont hij nog maar twee jaar in de pastorie als hij naar Ameide vertrekt. In deze periode treedt hij aan bij de Gereformeerde Bond. Al voordat hij voorzitter wordt, zet hij zich in voor versterking van het gereformeerde karakter van de Nederlandse Hervormde Kerk.

Binnen het reformatorische spectrum heeft het confessionele bij ds. Van Grieken meer gewicht dan het spoor van de Nadere Reformatie, schrijft dr. B.J. Wiegeraad in het *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*. Daarbij komt dat hij minder gevoelsmatig en meer rationeel en organisatorisch ingesteld is.

Ds. M. VAN GRIEKEN.

Uit de stamboom:

Anthonis Woutersz. Terlouw

Geboren omstreeks 1595 te **Goudriaan**, overleden op 11 september 1673 aldaar. Zoon van Wouter Claes Terlouw.

Jongeman van Goudriaan, woonde te Goudriaan, verkocht en kocht land in 1632, schepen/heemraad 1640, 1651, 1652-1668, waarsman 1671, begraven Goudriaan (grafzerk), trouwde 1e Schoonhoven 9 juni 1622 Maerichgen Cornelisdr Honckoop. Jonge dochter van Goudriaan, overleden voor 27 januari 1628, dochter van Cornelis Corsz Honckoop en Heyltgen Pleunen, trouwde 2e Gorinchem op 16 oktober 1629 met Ariaentje Nijse van Muylwijck. Geboren omstreeks 1605 te Slingeland. Dochter van Dionys Jansz van Muylwijck en Geertruyd Gerritsdr. Kinderen uit het eerste huwelijk:

- Ariaentgen Theunisdr
- Wouter Theunisz Terlouw

Kinderen uit het tweede huwelijk:

- Mariken Theunsdr Terlouw
- Geertje Theunisdr
- Jan Theunisz Terlouw
- Matthijs Theunisz Terlouw
- Lijsbeth Theunis Terlouw
- Nijs Theunisz Terlouw
- Anneke Theunis Wouters Terlouw
- Marritje Theunisdr

Geertje Theunisdr. Terlouw

Geboren rond 1643 te **Goudriaan**. Dochter van Adriaantje Dionijsdr van Muylwijck en Theunis Wouters Terlouw.

Zij was gehuwd met Frederik Cornelisz Honcoop op 4 januari 1665 te Goudriaan. Geboren rond 1640 in **Hoenkoop**, van Cornelis Cors.

Honcoop en Annetgen Pietersdr.

Dochter: Annigje Frederiks Honcoop

Genealogie:

Grootvader: Klaas Terlouw en Grootmoeder **Saartje Liebeek**.

Vader: Gerrit Terlouw, Overlijden 27 juli 1846 in Lexmond
gehuwd 33 jaar met **Jannigje van Genderen**, 25 jaar. Overleden 25 november 1871

Cornelis Terlouw, geboren 2 Januari 1825 te Meerkerk, overl. 3 april 1908
gehuwd 27 jaar 28 januari 1852 met

Annigje van Bezooijen, geboren op 7 oktober 1826 te Ameide, 25 jaar oud

Kinderen:

Jan Terlouw, zoon van **Gerrit Terlouw**; overl. 2 december 1843, 23 jaar.

In het manuscript staat 1844; wellicht een fout

Nijs Terlouw, zoon van **Gerrit Terlouw**; geboren op 10 september 1828 te Meerkerk, trouwt 49 jaar oud te Hei- en Boeicop met Pietertje Pesselse, geb. op 18 december 1829 te Leerbroek, 48 jaar oud

Klaas Terlouw zoon van **Gerrit Terlouw** geb. 1813 overl. 1856

Gehuwd met Arrigje Verwoerd, geb. 1817, overl. 1864

En nog 3 anderen

**BEKERING- EN LEVENSGESCHIEDENIS
VAN
CORNELIS TERLOUW**

OUDERLING der Nederlands Hervormde gemeente te AMEIDE

Gedachtig aan het Woord der schrift, eenmaal door Hizkia gesproken (Jesaja 38: 19): "De levende, de levende, die zal loven, gelijk ik heden doe; de vader zal de kinderen Uw waarheid bekend maken"; als ook aan hetgeen Asaf in de 78ste Psalm gesproken heeft, "dat wij het niet zullen verbergen voor onze kinderen, maar aan het navolgende geslacht zullen vertellen de loffelijkheden des Heeren, Zijnsterkte en Zijn wonderen, die Hij aan ons gedaan heeft", gevoelde ik mij gedrongen, om in dit geschrift enige bijzondere leidingen Gods met mij en uw Moeder mede te delen. Om u mee te delen de grote goedertierenheid en de vele barmhartigheden, waarmede de Heere, naar Zijn vrijmachtig welbehagen, in de Heere Christus ons is voorgekomen, om ons door de Heilige Geest te bewerken en te leren in oprechtheid voor Zijn aangezicht te wandelen in de rechte paden en wegen der Waarheid.

Wanneer ik in dit geschrift mijn oog zal laten gaan over de leidingen des Heeren van mijn prilste jeugd af aan tot mijn grijze ouderdom toe, dan zal ik meer meedelen over de bemoeienissen des Heeren aangaande mij, dan aangaande uw Moeder, maar ik wil ook niet, dat gij uw Moeder zult vergeten, daar wij in alles eenstemmig waren om onze kinderen een voorbeeld te geven om niet de zonde en de wereld te dienen, maar om de Heere te zoeken, terwijl Hij nabij is en nog te vinden is. Tezamen hebben wij onze knieën mogen buigen, voor u, o onze kinderen, dat de Heere Zijn genade aan u allen mocht verheerlijken. En we waren eenstemmig om voor u allen het goede te zoeken.

Maar, omdat ik de ervaring tussen de Heere en mijn eigen harte het beste weet, daarom heb ik niet zoveel van uw Moeder geschreven.

Ik wil dan beginnen van mijn afkomst u te verhalen, u iets mede te deden van mijn jeugd en jongelingsjaren, om te doen zien, hoe de Heere het werk Zijner genade naar Zijn vrijmachtig welbehagen in mij is begonnen en heeft voortgezet, gelijk ik vertrouw, dat Hij het zal voleindigen tot Zijn eer en tot mijn zaligheid.

En het is mijn begeerte, dat dit geschrevene tot uw aller kennis komt, mijn kinderen, omdat ik het voor u allen geschreven heb; mocht het u allen tot zaligheid zijn!

Een korte beschrijving van mijn afkomst.

Mijn grootvader van vaderszijde was Klaas Terlouw en Grootmoeder heette Saartje Liebeek.

Mijn vader was Gerrit Terlouw, doch werd altijd Gerrit genoemd; mijn moeder was Jannigje van Genderen.

Mijn grootouders, van moederszijde, waren Dirk van Genderen en Sijgje Buizert.

Van mijn grootouders heb ik er maar één gekend, mijn moeders moeder Sijgje Buizert.

Ik heb *acht broers en zusters* gehad, waarvan ik de zesde was. Ik heb al mijn broers en zusters overleefd.

Ons voorgeslacht bestond niet uit vele edelen of machtigen, uit vele wijzen of aanzienlijken.

Ook heb ik niet gehoord, dat er onder hen geweest zijn, die zichzelf als arm zondaar voor God hebben leren kennen; maar ze zijn allen gestorven, zoals zij geboren waren, en behoorden tot dát geslacht, waarvan de schrift zegt: in zonde ontvangen en geboren en alzo kinderen des toorns.

Uit zulk een geslacht ben ik ter wereld gekomen, vervreemd van God, liggende onder het oordeel van vloek en toorn.

Geboren 2 Januari 1825, ben ik opgegroeid zonder bepaalde lichaamsgebreken en de Heere had mij begiftigd met een vlug verstand. Hoewel ik niet lang school gegaan heb, had ik in dien tijd toch zoveel geleerd van lezen, schrijven en rekenen, dat ik verkregen had, wat ik in het maatschappelijk leven, voor mijn stand, nodig had.

In mijn schooljaren had ik veel lust tot leren, maar toen ik de school had verlaten en werken moest, begon de lust tot onderzoek te verflauwen en naarmate ik ouder werd, begon de lust in mij aan te wakkeren om het leven der wereld te leren kennen.

Hoe meer ik met het werelds leven in aanraking kwam, hoe meer de lusten en begeerlijkheden van het boze hart en van het vlees in mij ontbrandden, zodat ik in mijn jongelingsjaren geheel opging in het leven, dat vreemd van God is. En daar ik geen tegengif van vermaning of waarschuwing ontving, verwilderde ik geheel, hetwelk zo door ging tot mijn 19e jaar.

Wel was het in die dagen niet zó gesteld, zoals het nu is, nu ik oud geworden ben, nu men ruw spottend en vloekt en in de herberg loopt. Maar mijn leven was van God vervreemd; het was een leven naar het vlees.

Toen dwaalde ik in de woestijn der wereld, en ik zou daar zeker aan 't dwalen gebleven zijn, om eeuwig om te komen, indien de Heere mij niet had willen tegen komen. Stil en gerust zou ik in mijn zondigen weg zijn voortgegaan, maar de Heere had andere gedachten over mij; en Hij kwam mij door bijzondere omstandigheden zeer verontrusten en vervullen met gedachten aan dood en eeuwigheid.

Dinsdagavond de 28ste November 1844 werd mijn broeder, die vijf jaar ouder was dan ik, plotseling ziek met besloten koliek; en de ziekte nam snel toe, zodat mijn ouders het ergste begonnen te vrezen; en niet zonder reden, want hij stierf, Zaterdagmorgen 2 Dec. 1844.

Nu was er in de nacht tussen Vrijdag en Zaterdag iets bijzonders met mijn broeder gebeurd.

Mijn oudste zuster waakte bij hem en hoorde, dat hij het de ganse tijd over "bruiloftsklederen", had.

Toen vroegde mijn zuster; "Jan, wette klederen moet ik je dan halen?" - waarop hij antwoordde: "Och, kind, daar weet je niet van!" Hij zei: telkens maar: "Ik moet bruiloftsklederen hebben" - en daar was hij de gehelen nacht mee bezig geweest.

Toen mijn ouders mij om 4 1/2 uur geroepen hadden, om naar mijn werk te gaan, was hij goed bij kennis en nogal wel gesteld, zodat wij dachten, dat hij heel wat beter was - en ik ging naar mijn werk, naar de braakhut, daar ik aan 't hennep braken was.

Een half uur was ik daar nauwelijks, of ik werd geroepen, dat ik dadelijk thuis moest komen.

Wat was gebeurd?

Even nadat ik het huis verlaten had, kwamen mijn vader en moeder bij het bed van mijn broeder en vraagden hem, hoe het met hem was.

Hij antwoordde, dat hij wilde opstaan, dat men hem een kopje thee en een beschuitje moest klaar maken, dat hij dat dan wilde gebruiken en dat men mij moest gaan roepen, waarna hij van allen afscheid zou nemen, want hij ging sterven. En zo is het gebeurd.

Nadat hij thee gedronken had en het beschuitje had gegeten, ging hij weer naar bed, waarna wij allen bij hem moesten komen om van hem afscheid te nemen.

Een voor een zei hij ons vaarwel en tot allen sprak hij deze woorden: "Ik wens, dat gij allen moogt komen, waar ik henen ga. Want de Heere heeft het mij in deze nacht geopenbaard."

Toen hij van ons allen afscheid genomen had, miste hij zijn jongste broeder Nijs en vroeg aan zijn vader, waar deze was. Mijn vader zei: dat hij weg was om de dokter te halen. Toen antwoordde hij: "Ik kan er niet op wachten, mijn tijd is aan" en hij vouwde zijn handen samen, om binnen een paar minuten de laatsten adem uit te blazen.

Dat sterven maakte indruk op mijn gemoed. En ik wilde wel met hem mee naar de hemel; want ik geloofde zeker, dat hij daar heen was gegaan.

Nu laat ik die zaken daar liggen.

Ik heb dit alles in het kort medegedeeld, omdat de Heere dit voor mij heeft willen gebruiken, om mij uit mijn valse rust op te schrikken.

Ik begon over dood en eeuwigheid te denken en voelde, dat ik met een leven, als ik tot nu toe geleid had, niet in de hemel kon komen, waar ik toch zo gaarne zou willen binnen gaan.

Ik moest mijn leven gaan veranderen, voelde ik, en naar het uitwendige deed ik dat ook voor een tijd.

Maar de boom was niet veranderd en daarom waren het geen goede vruchten en ik verviel van tijd tot tijd weer tot mijn vorig leven.

Na zo 1 1/2 jaar weer in mijn vorig zondig leven mij bewogen te hebben, kwam ik weer enigermate tot mijzelf.

Mijn Ouders woonden in Meerkerksbroek, waar ik ook geboren ben, maar gingen 1 Mei 1846 Meerkerk verlaten, daar mijn Vader onder Lexmond een boerderij gehuurd had.

Ook ik moest met hen daar henen vertrekken en nu ontwaakte bij mij de begeerte, dat dit de weg mocht wezen om los te komen van de dienst der wereld en der zonde. Mij dacht, dat dit een goede gelegenheid was, en ik heb, op mijn wijze, de Heere gebeden, dat hij deze verandering van woonplaats en gezelschap voor mij ten goede mocht doen komen.

Want ja, ik moest erkennen, dat ik niet op de weg wandelde, die ten hemel leidde, maar dat ik mij bevond op de weg des verderfs.

En ik wilde wel graag in de Hemel komen. Dan moest er ook verandering in mijn leven plaats hebben.

De Heere gebruikte in die dagen het woord van Paulus, Efése 5: 5: *"Dit weet gij, dat geen hoereerder of onreine of gierigaard, die een afgodendienaar is, erfenis heeft in het Koninkrijk van Christus en van God."*

En dat woord sloot mij geheel buiten, want ik erkende toen, dat ik aan vele zonden schuldig stond.

Toen nam ik een voornemen om mijn leven te beteren. Maar ach! het ging mij helaas, gelijk de dochter van Jacob, Dina, ervaren heeft, toen zij in dat vreemde land kwam.

Immers hare nieuwsgierigheid werd in dat vreemde land opgewekt, zodat zij de inwoners van dat land wilde gaan bezien (Genesis 34), waarbij zij in verleiding kwam, met zulke droeve gevolgen voor haar!

Zo ging mij ook in deze vreemde plaats. Want toen wij te Lexmond gekomen waren, kwamen er spoedig van alle kanten mensen ons opzoeken en het welkom toeroepen, wat voor mij het treurig gevolg had, dat ik verleid werd door de werelddienst. Want in plaats dat ik hier in een betere omgeving was gekomen, was het hier veel slechter voor mij, en spoedig was ik mijn voornemen, waarmee ik naar deze plaats was opgetrokken, kwijt.

Zo werd het voor mij niet beter, en komend in een weg, die veel bozer en ruwer was, dan waarin ik in Meerkerksbroek gewandeld had, bracht deze verandering grote teleurstelling voor mij. Want ik dacht mij zelf te verbeteren en ik werd gaandeweg slechter zijn onze gedachten niet Gods gedachten en onze wegen zijn niet Gods wegen.

Ik was nu weer geheel gedachteloos aangaande dood en eeuwigheid. Maar hoewel ik gedachteloos mijn weg ging, los van God, zo liet de Heere mij niet los. Want toen ik ruim 22 jaar oud was, werd ik met een zware ziekte aangetast, die mij lang te bed deed liggen, waarbij de gedachte aan de dood mij kwam verontrusten.

Eféze 5: 5 streek mijn vonnis.

En o! dat kwam mij zo benauwen, want ik zag, dat ik van wege mijn zonden strafbaar was. En toen begon ik tot de Heere, dien ik niet kende, te roepen, vragende dat Hij mij weer mocht komen oprichten, belovende dat ik, weder gezond zijnde, niet meer zondigen.

Zoo blind is de mens! Hij belooft maar en hij weet niet wat hij belooft.

De Heere kwam mij oprichten en ik bewandelde de weg, welken ik beloofd had te zullen gaan,

Van mijn vroeger zondig gezelschap onthield ik mij voor een tijd. Maar ach! wat droeve teleurstelling weer. Want het duurde niet zo heel lang, of ik kwam weer bij mijn oude vrienden terug, en ik was mijn gelofte vergeten, met de hond terugkerend tot zijn uitbraaksel en met de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk.

Geen wonder! Want ik was een gebondene van satan, gevangen in het huis van de sterk gewapende. En zo was ik weer vervuld van allerlei vleselijke wellust, najagende de zonde.

Ik zal hier niet alles van opnoemen; want dat is niet oorbaar en niet tot stichting.

Geruime tijd heb ik zo doorgebracht midden in de wereld, lust hebbend in zondige vermaken. Maar de Heere liet mij niet los, hoewel ik naar Hem niet vraagde. Hij kwam mij weer tegen met grote verschrikking.

Daar wil ik iets van verhalen.

Op zekere avond naar bed gaande, zonder enige gedachte aan iets bijzonders, hoorde ik plotseling, op mijn bed neerliggend een gedruis in de verte, als van een geweldig gedrevenen wind. 't Was, of alles verging.

En snel aankomend, was het mij, als zou ik verpletterd worden door de kracht van de storm.

Toen hoorde ik een stem en ik weet niet ooit zulk een stem gehoord te hebben.

Die stem zei: *Gij moet sterven!*

Dat benauwde mij en ik voelde mij in banden des doods. (Ps. 116), zodat ik vol angst en verschrikking uit mijn bed vloog, waarbij mijn moeder, mijn broeders en zusters niet begrepen, wat er gebeurd was.

Ik was als een dode. En o! ik zou mij zelf, vol angst en schrik, zo gaarne onder bergen en heuvelen hebben willen verbergen voor de Heere. Maar voor Zijn alziend oog bestaat er geen schuilplaats en toen kwam mij diezelfde tekst Efése 5: 5 weer in de gedachte, welke mij veroordeelde van wege mijn wegen van zonde en ongerechtigheid.

O! toen heb ik uitgeroepen: Die zonden! die zonden hebben mij geheel verwoest! En hetzelfde voornemen kwam weer bij mij op, om mij te bekeren van, mijn boze weg, daar ik nog altijd dacht mij zelf te kunnen bekeren.

Ik was toen ruim 23 jaar oud, toen ik in dezen een vast voornemen had.

Ik heb toen ook mijn belijdenis gedaan in mijn blindheid, maar toch hebbend een vast voornemen. Want als ik de Heere Jezus niet beleed voor de mensen dan zou Hij mij ook niet belijden voor Zijn Hemelse Vader.

Zo ving ik het werk mijner bekering weer aan, vol vuur ernst, en ik zou het nu zeker doorzetten! Want deze gedachte leefde bij mij: als ik maar wilde, dan kon ik 't ook!

Van mijn vrienden hield ik mij verre en ging geregeld tweemaal elke Zondag ter kerk, wat ik een half jaar zo volhield.

Toen werd ik door mijn oude vrienden weer overvallen; zij lokten mij mee en ik werd weer in de strikken van de wereld geheel vastgemaakt, waarbij de kracht tot bekering weg viel en ik in satans macht was. Ja, zó zeer had de boze mij in zijn strikken, dat ik niet meer wist, wat ik deed.

Wel kreeg ik nog een waarschuwing in mijn consciëntie, toen het woord des Heeren mij wederom kwam aantonen, dat mijn weg het pad des verderfs was. Maar satan kwam toen ook met het woord des Heeren om mij wijs te maken, dat, wanneer ik niet uitverkoren was, het mij toch niets zou baten al wou ik mij elk ogenblik bekeren; want ik had het nu reeds zo dikwijls beproefd en het was toch gedurig op niets uitgelopen, dus behoefde ik het niet meer te proberen, want het zou toch alles te vergeefs zijn En was ik uitverkoren, dan zo er wel een tijd der minne komen, waarom ik gerust het genot der wereld zo lang kon genieten.

Zoo sloeg satan mij neer en zorgeloosheid en valse gerustheid vulden mijn harte en ik brak uit in allerlei zonde. Waar ik vroeger nog afkerig van was geweest, dat deed ik nu; ik leefde jaar de begeerten mijns harten en naar de luiten des vleses, zo voortgaande in de weg des verderfs tot mijn 25^e levensjaar.

Geestelijk ontwaken

Wilde ik zo niet naar de Heere omzien, de Heere wilde toch naar mij Zijn hand uitstrekken.

Half Januari in de kerk zijnde - want hoewel ik in een weg van zonde wandelde, ging ik toch geregeld elke Zondag tweemaal ter kerk - schoot de Heere een pijl van Zijn Woord in mijn hart en wel het woord dat Izak eenmaal sprak: "Ik weet de dag mijns doods niet."

Die dag wist ik ook niet. Maar een ding wist ik wel, dat ik eeuwig verloren zou zijn, wanneer ik moest sterven, zoals ik geleefd had, waarbij Efése 5: 5 mij voor de geest kwam. En ik dacht, dat de dood zo nabij kon wezen, dat ik elk ogenblik kon worden opgeroepen.

Dit bracht mij in grote onrust en grote benauwdheid, zodat ik uit de angst mijner ziel riep tot God om mij van de zonde te verlossen. Want ik kreeg te zien, dat ik mij zelf niet verlossen kon zoals ik vroeger dacht.

De gedachte aan de dood kon ik niet meer kwijt raken; ze vervolgde mij overal, maar ik was een gevangen man van de vorst der duisternis en zat gebonden in het huis van de sterk gewapende, waarbij ik de banden niet kon verbreken, hoe ik ook worstelde.

Dat gaf veel benauwdheid; ik kon geen rust vinden. En hoe meer ik worstelde, hoe meer de banden knelden en pijn deden, zodat ik geen rust meer kon vinden en het mij hoe langer hoe banger werd, ja, soms was ik geheel moedeloos en hopeloos, want de zonde woelde en werkte zo met kracht in mij, dat ik dacht, dat er geen ontkomen meer was. En als ik tot de Heere riep, kon ik niet anders zien, dan dat het rechtvaardig was, dat de Heere naar mij niet hoorde en mij in mijn zonden liet omkomen. Dat maakte, dat ik een benauwd leven had en ik hoe langer hoe meer met onrust vervuld werd, als ik dacht aan mijn einde en wat mijn lot dan voor eeuwig zou zijn, als ik zóo moest komen te sterven.

Wanneer ik dacht aan die mensen, die van hun zonden verlost waren, werd ik zeer jaloers, en ik wilde hen wel aangrijpen om hen vast te houden en met hen mee te gaan. Zoo ben ik her en derwaarts geslingerd, onder veel benauwdheid en met, veel strijd van binnen, wat zo bleef tot Pinkster-Maandag. Toen beschikte de Heere het middel, dat ik tot een besliste overtuiging kwam en tot een besliste keuze en tot een breken met de zondedienst.

Dat middel was, dat de Heere een neef tot mij zond, die al een jaar of drie de dienst der zonde ontvloden was.

Toen deze bij mij was, mochten wij samen spreken over de rampzalige dienst der zonde en de droevige gevolgen, die dezelve afwerpt en aan de anderen kant over het zalig voorrecht van hen, die zich aan de dienst des Heeren mochten overgeven.

En teder die bespreking zette de Heere mijn hart geheel om, zodat ik de zondedienst vaarwel mocht zeggen en het besluit nam met mijn neef Jan Terlouw, die in Amerika is, dienzelfden avond naar een gezelschap te gaan, waar niet gesproken werd over de wereld met al haar begeerlijkheid, maar over de dingen van het koninkrijk der hemelen. Daar werd mijn hart geheel mee ingenomen en bemoedigd ging ik naar huis. Enkelen van mijn vroegere kameraden achtervolgden mij met hoon en spot en lach, dat ik fijn wilde worden, maar daardoor voelde ik mij met blijdschap aangedaan, daar ik om de zaak des Heeren bespot werd en ging met blijdschap mijn weg naar huis.

Ik was vol van overdenking van de goedheid Gods, want het was mij, of ik in een nieuwe wereld was gekomen; want nu zag ik de grootheid en de goedertierenheid des Heeren, en als ik daarover dacht, dan zou ik alles te hulp geroepen hebben om met mij de Heere te loven en te prijzen, en zonk dan ook daarbij in eigen niet weg.

Dinsdag was ik in die overdenking bezig geweest en des Woensdag morgens was ik er nog mee bezig en ik was gaarne alleen in die stille overdenking.

Toen ik alleen in het veld was, raakte de Heere mijn hart aan met Zijn liefde, zodat ik buiten mij zelf raakte en zag toen als in een gezicht, dat de Heere Jezus tot mij kwam als die sterke held, bij Wie de Heere hulp besteld heeft om dien sterk gewapende te binden en hem zijn vaten te ontnemen. En het was omtrent de tiende ure!

Zo zag ik mij zelf liggen als een gebonden slaaf in het huis van dien sterk gewapende. Maar de Heere Jezus kwam tot mij en verbrak die banden en maakte mij los en trok mij uit het huis van dien sterk gewapende en nam mij in Zijn liefde aan, zodat ik mij geheel overwonnen gevoelde. Met die volkomen overgave gaf ik mij aan de Heere, dat Hij met mij mocht doen naar Zijn welbehagen. Met een vrijwillige keuze verbond ik mij aan de dienst des Heeren voor tijd en eeuwigheid. De Heere had mij nu uit de stads des verderfs uitgeleid en mij overgebracht op de weg, die naar Sion leidt. Nu kon ik doen, zoals het volk Israël, toen het door de Roode Zee was gegaan, deed, namelijk de Heere loven en prijzen, omdat de Heere hun vijanden had omgebracht en omdat zij dachten, dat zij nu veilig waren.

Zo dacht ik ook en ik mocht mij in den Heere verheugen voor zo grote verlossing.

Naar de stad des verderfs wilde ik niet meer terug, met welke beloften zij mij ook voor kwamen, of met welke dreigementen zij mij van binnen en van buiten aanvielen. En toen satan mij zo niet vast kon houden, zocht hij mij met andere strikken te verwarren, om mij zodoende weder in zijn macht te krijgen. Hij wilde mij helpen in mijn bekering; want ik moest volmaakt heilig zijn, anders kon ik geen toegang tot God vinden.

Huwelijk

Ik was in kennis gekomen met een meisje en had op een bijzondere wijze kennis aan haar gekregen. Ze was een persoon, die nooit aan de wereldse vermaken; had meegedaan en die er groot genoeg in stelde, dat ik nu mijn afkeer betoonde aan al de ijdelheden van de wereldse vermakelijkheden.

Maar dat was satan niet naar de zin, dat ik met haar verkering hield en daarom spande hij mij een strik om mij te vangen in eigen werkheiligheid; en dat gelukte hem aanvankelijk, want hij stelde mij voor, dat het huwelijksleven in strijd was met de heiligheid Gods en daar ik heilig voor God wilde leven, moest ik dit verbreken!

Hier stemde ik in toe en nam het voornemen om haar los te laten, evenals Jozef Maria wilde verlaten. Maar de Heere kwam hier het werk des satans verijdelen, door mij te tonen, hoe de Heere zelf het huwelijk had ingesteld en dat Hij het door de zondeval niet had verbroken en dat hetgeen God de Heere had samengevoegd, de mens niet zou scheiden. En de band der liefde, die, er gelegd was tussen ons beiden, is dan ook niet verbroken geworden.

En na twee jaar verkering is ons huwelijk voltrokken en heeft de Heere ons het voorrecht geschonken, dat wij bijna 48 jaar met elkander mochten leven, waarna de Heere de vleselijke band, waarmede we samen gebonden waren, verbroken heeft door de dood; maar de geestelijke band is niet verbroken, zodat ik haar niet kan vergeten, en ik haar in de zalige gewesten hoop weder te vinden, onder die schare, die niemand tellen kan!

Om nu weder te keren tot mij zelf en om nu te verhalen, hoe de Heere mij verder leidde en leerde, dient, dat het de Heere behaagde mij niet geheel in de strikken des satans te laten gevangen worden, waaraan ik door 's Heeren goedheid pas ontworsteld was, want satan deed moeite om mij te doen proberen in eigen kracht heiligheid ervoor de Heere te verwerven en zodoende de weg toe te sluiten, dat ik als een verloren zondaar tot de Heere Jezus zou vluchten. Maar hierin heeft de Heere betoond, dat Hij gekomen was om de werken des satans te verbreken en Hij heeft mij zo bevrijd, dat ik niet weer geheel in zijn macht kwam. Want de Heere gaf mij te zien, dat ik de Heere Jezus nodig had!

Nu wist ik wel met de blindgeborene, dat de mens Jezus hem de ogen geopend had; en zo wist ik ook, dat de Heere Jezus mij uit het huis van de sterk gewapende had verlost en mij uit de macht van satan had bevrijd.

Maar ik kende de persoon niet, evenmin als de blindgeborene. En ik gevoelde en zag, dat ik de Heere Jezus moest hebben om zalig te worden; en dat werd mij een worsteling gedurende een langen tijd.

Ik heb wat beweegoffers voor des Heeren aangezicht gebracht van mijn goedheid en eigen bereidwilligheid in plichtsbetrachting.

Want ik dacht toen, dat ik boven de macht der zonde verheven was en dacht van kracht tot kracht in de dienst des Heeren voort te gaan; daar de Heere door Zijn goedheid de kracht der zonde gebroken had en ik door mijn blindheid de bron der zonde niet kende, niet wetende, dat die in mijn hart verborgen lag.

Ook wist ik niet, welke macht satan in het werk stelde om mij twijfelmoedig en wanhopig te maken, daar vreselijke machten, onder de toelating des Heeren, op mij aanvielen en vele stormen over mij losbraken; wat alles zeer nuttig voor mij was om mij te leren mijn leven te verliezen.

Want ik had de strijd tegen de zonde mogen aanbinden en dacht nu al, dat ik die overwonnen had, maar een vreselijke teleurstelling werd ik toen gewaar.

Twee legers vielen op mij aan; satan porde mij tot vreselijke vloeken, die in mij kwamen opzetten met zulk een menigte, dat ik zo verschrikt werd, dat het mij zeer bange werd en ik dacht te bezwijken, waarbij ook de macht van vleselijke wellust kwam werd ik overvallen en ik voelde toen, dat tegen zulke machten bij mij geen kracht gevonden werd en ik dacht, dat ik toen tot mijn vorig leven weer terug zou vallen, waarbij de Naam des Heeren om mijnentwil zou worden gelasterd en Zijn eer geroofd.

Dat maakte mij zeer benauwd en beangst en ik wenste, dat de Heere mij dan maar liever door de dood mocht wegnemen, dan dat ik tot mijn vorig zondig leven zou terugkeren; en als ik dan in de hel zou neergeworpen zijn, dan zou ik daar verkondigen, dat de Heere recht is.

In deze toestand ben ik geruime tijd worstelende geweest, maar de Heere gaf mij niet over in de macht der zonde, maar Hij ondersteunde mij door een verborgen hand.

In die tijd kwam ik in het huis van Uitlegger, van **Bunyan**, waar ik in een kamer kwam, waar een vuur brandde. Daar zag ik, dat er een man was, die met een emmer onophoudelijk water in het vuur wierp, maar hoe meer hij er in wierp, hoe feller het brandde, waarover ik mij zeer verwonderde. Daarin zag ik, dat de man vergeefs werk deed en nu zag ik, dat ik ook vergeefs werk deed om de zonde uit te roeien.

Toen ik door een deur in een andere kamer van het huis van Uitlegger gebracht werd, zag ik een man met een vat olie, welke die olie door een verborgen pijp in het vuur goot, waardoor het vuur zijn kracht ontving.

Zo leerde mij de Heere, dat satan bezig was om dat werk, dat de Heere in mij begonnen was uit te blussen door de macht der zonde, maar de Heere, die sterker, is dan de sterk gewapende, onderhield Zijn werk, dat Hij begonnen was in mij. Dat was de verlossing uit grote benauwdheid, na een lange en bange worsteling.

Het was mij een wonder van 's Heeren hand, dat de vlammen der zonde niet naar buiten waren uitgeslagen en de wereld geen oorzaak verkreeg om te juichen over mijn terugvallen in de ongerechtigheid!

Overvloedige stof had ik om des Heeren goedheid te prijzen in die tijd; en ik mocht voortgaan in mijn ijver om de zonde met wortel en tak uit te roeien.

Door de verwoestende kracht der zonde had ik veel geleden en daardoor werd mijn ijver tegen de zonde hoe langer hoe sterker, zodat ik de zonde bij mijn broeders en zusters ook zocht te bestrijden, waardoor hun vijandschap tegen mij begon los te barsten, zodat een van mijn broeders mij voor half gek verklaarde.

Dit was mijn jongste broer **Nijs**, dien de Heere drie maanden daarna krachtadig aangreep en door de Heilige Geest bewerkte, dat hij een levend lidmaat werd van het lichaam van Christus. Nu vond ik in hem sterken steun, zodat toen de vijandschap hij mijn andere zusters en broer verbroken werd en ik van buiten enige rust kreeg.

Evenwel bleef het van binnen altijd nog onrustig vanwege het gemis van de Heere Jezus.

Mijn beweegoffers was ik verloren, maar ik bleef volharden in de strijd tegen, de zonde en mocht de begeerten mijns harten gedurig voor de Heere uitstorten, dat de Heere zich aan mijn ziel mocht openbaren. De vijand, die zijn prooi niet gaarne

verliest, houdt evenwel ook niet spoedig op om strikken te spannen, om degenen, die hem ontnomen zijn, weer in zijn macht te krijgen.

Dat moest ik ook ondervinden! Want op zekeren tijd kwam ik in grote verzoeking om den

dag des Heeren te ontheiligen, toen familie van ons op Zondag bij ons kwam om vee, land en boomgaard te bezien. Nu zou daar op zichzelf niet zo grote zonde in liggen, als wij daar Gods grote werken in mogen zien! Maar als die dingen ons harte vervullen en wij er onze schatten en rijkdommen in willen laten zien, dan onteren wij God door onze eigen eer te zoeken, hetwelk de Heere niet kan gedongen.

Dat weet satan ook wel en daarom is het er hem om te doen, om op de dag des Heeren ons harte te vervullen met de aardse dingen

Zo ging het ook bij mij, tegen mijn zin, want ik had het ontzettend bang. Mijn hart sloeg, evenals Davids hart, toen hij het volk had laten tellen; en zo was het mij bang te moede, die ganse dag.

's Avonds, toen zij vertrokken waren, viel satan mij met woede aan en benauwde mijn ziel met deze woorden: *Je hebt willens en wetens gezondigd en daar blijft geen slachtoffer voor over!* Daar wierp hij mij mee neder en ontnam mij alle hoop, want de hemel was nu voor mij gesloten, daar ik de zonde tegen de Heilige Geest bedreven had, waarvoor geen vergeving was, noch in de tegenwoordige, noch in de toekomstige eeuw.

In een wanhopige toestand kwam ik daardoor, waarbij ik nacht en dag veel geleden heb, drie weken lang. Voortdurend viel het op mij aan, dat ik willens en wetens gezondigd had en dat er voor die zonde geen vergeving was, zodat er ook niet voor gebeden mocht worden. De afgrond zag ik voor mij geopend, en ik voelde mij geheel in de macht van den boze, om in de poel van vuur en sulfer geworpen te worden.

Maar toen ik mij als voelde wegzinken in de hel, werd ik als met een macht aangegrepen, die mi terughield, waarbij ik in datzelfde ogenblik bij de koningin Esther bepaald werd, die in grote benauwdheid verkeerde, toen zij tot de koning Ahasveros moest gaan om hem te smeken voor haar leven, daar zij mede besloten was onder het oordeel des doods, dat haar volk dreigde.

Er was geen andere weg om behouden te worden, dan tot de koning te gaan en hem om genade te smeken voor haar volk en voor haar zelf. En zij waagde het tot hem te gaan met de gedachte: Kom ik om, dan kom ik om. Een andere weg was er voor haar niet; en zij vond genade bij de koning.

Dat mocht ook ik ervaren.

De Heere opende mijn ogen, dat ik mocht zien, dat ik wel wetens, maar *niet willens* gezondigd had. Want ik mocht gedenken, hoe bang en benauwd ik het had, toen ik met de familie meeding; maar ik was als een gevangen man en moest tegen mijn wil mee. Toen ik dat helder inzag, verloor satan veel van zijn aanklacht en de Heere kwam mij daarbij verwarmen met Zijn lieflijke zonnestrallen, om mij licht te geven en te doen aanschouwen, dat ik in de hand des Hoeren was, die bezig was om mij te leren en te onderwijzen.

Toen mocht ik ervaren, dat de Heere Jezus tot mij gekomen was en mij lieflijk omhelsde, zodat ik met de Bruid uit het Hooglied moest uitroepen: "Mijn Liefste is mijn en ik ben Zijne." Ja, toen mocht ik mij in de liefdesarmen van de Heere Jezus als verslonden gevoelen; welke liefde zich beter laat gevoelen, dan beschrijven of bespreken. Want die liefde is zo wonderlijk in hare genieting, dat het harte er vol van kan zijn en geheel overstelpt. Waarbij de vrije genade Gods dan de eer wordt toegebracht, daar ze gans onverdiend geschonken wordt.

Het is niet doenlijk om hier alles te verhalen, wat ik aan mijn ziel mocht ondervinden. Maar ik mocht mij er geheel in verheugen en verblijden, daar ik nu zag, dat mijn redding en verlossing in de Heere Jezus lag, waarbij het voor mij duidelijk werd, dat ik Hem in alles nodig had. Toen zag ik ook, dat ik de Heere niet bewegen kon door mijn beweegoffers, zoals vroeger. Daar had de Heere mij enigermate afgebracht. En zo mocht ik de lering en leiding van des Heeren hand een geruimen tijd ondervinden, want de Heere leidde mij in de grazige weiden van Zijn Woord en de Heilige Geest gaf mij verlichte ogen des verstands; zodat ik van tijd tot tijd meer kennis kreeg van zonde en schuld, waarbij ik diep gevoelde, dat ik mij geheel vrijwillig in zulk een staat geworpen had, waarom het rechtvaardig was, dat de Heere mij met tijdelijke en eeuwige straffen, naar lichaam en ziel, kwam bezoeken.

Maar ik kreeg ook een oog om te zien, dat de Heere een weg heeft willen openbaren om zondaren te redden en te verlossen, waartoe Hij Zijn eigen lieven Zoon had voorgekend, dat Deze Zichzelf als Borg en Middelaar zou stellen en dat Hij in de volheid des tijds zou komen om alles te volbrengen, wat God de Heere van óns zondaren eiste. En zo is de Heere Jezus gekomen en heeft alles betaald, wat wij schuldig waren, want Hij heeft uitgeroepen aan het hout des kruises: *Het is volbracht*. - In al deze dingen gaf de Heere mij met een heilbegerig harte en met genieting van Zijn liefde onderwezen te worden, zodat ik in het licht van Zijn Woord leven mocht met veel genoeg en blijdschap, waarbij ik de genademiddelen, die de Heere nog wilde schenken, hoogschatte en volgaarne gebruik maakte van de verkondiging van Zijn Woord.

Gezelschapsleven

In dien tijd kwam Ds. J. C. de Vijver te Schoonrewoerd (1850- 52), waar ik bijna twee jaar elke Zondag met veel genoeg mocht kerken, want de Heere gaf Zijn zegen onder de verkondiging van Ds. De Vijver. Het volk kwam van heinde en ver om de prediking bij te wonen en er was leven onder het volk! Wij gingen dan ook geregeld van Lexmond naar Schoonrewoerd, mijn broer Nijs en ik, W. Scherpenzeel met zijn broer Harmen en nog anderen, die van tijd tot tijd met ons meegingen. Ook uit Heijcop gingen de oude Leendert Vuurens en W. Schrij en zijn vrouw en F. Pesselse en zijn vrouw.

En zo hadden wij een genoeglijk gezelschap, hetwelk op, Schoonrewoerd aangroeide met mensen uit Asperen, Leerdam en Schoonrewoerd, zodat we daar 's middags soms met 25 á 30 bij elkander waren. Dan werd er besproken, wat de Heere aan onze zielen gedaan had, zodat ik nu wel eens met jaloersheid kan vervuld worden, wanneer ik nog eens aan die tijd mag terugdenken, daar het toen niet ging over kerkvormen, zoals thans, nu ik dit schrijf. Maar de gesprekken gingen over hetgeen noodzakelijk was tot verheerlijking van Gods Naam en het heil onzer onsterfelijke zielen. De meesten van hen, met wie ik dien tijd omging, zijn ontslapen, anders zouden zij hetzelfde met mij getuigen.

* *

Zekerheid van de Goddelijke vrijspraak

Nog enige van de voornaamste dingen, die ik heb doorgemaakt, wens ik hier neer te schrijven, o, mijn geliefde kinderen, om te doen zien hoe de Heere aan mij, arme, blinde en dwaze zondaar, Zijn genade verheerlijkt heeft en mij van mijn jonge jaren af geleerd heeft, totdat ik oud geworden ben, waarbij Hij mij dezelfde behoefte heeft doen behouden, om van Hem geleerd en geleid te worden, niet alleen bij de dood, maar ook dóór de dood, tot in het huis des Vaders met Zijn vele woningen.

Zo gebeurde het op zekere Zondag, dat ik onder de prediking van Ds. De Vijver zat, toen hij sprak over Romeinen 5: 12, waarbij hij voorstelde, dat wij vanwege de val van Adam, ons verbondshoofd, in wie wij allen in de zonde gevallen zijn, ook onder de vloek der wet en onder de toorn Gods zijn gekomen, terwijl men nu bij die belijdenis verloren kon gaan, wanneer de liefde Gods niet in het harte werd uitgestort. En nu had ik geen kennis Gods, dat die liefde in mijn harte was uitgestort. Waarbij ik op dat ogenblik een gezicht kreeg op een rol, die van de hemel tot de aarde reikte, waarop alle mijn zonden, van mijn kindsheid af tot nu toe, geschreven waren en wel de zonden van mijn gedachten en overleggingen, zowel als die van mijn woorden en daden. En zó klaar zag ik het register van mijn zonden, alsof het met een pen op papier geschreven was en als een lijst was opgetekend. Daar zag ik mij dus in mijn vuile kleren voor God staan, met al die zonde en schuld beladen en zo keerde ik, als onder dien last bezwijkende, huiswaarts. Het was zo donker in mijn ziel geworden en ik voelde de toorn Gods zo op mij drukken, dat ik met de Profeet Jesaja wel moest uitroepen: *Wee mij, ik verga, want mijn ogen hebben de Heere der heirscharen gezien, dewijl ik geheel melaats en onrein ben.*

En zo ben ik thuis gekomen, terwijl dit gezicht en die last van zonden en schuld van Zondag tot Donderdagmorgen duurde, waarbij ik dacht, dat ik zou moeten omkomen. Geheel vond ik mijn toestand in het eerste en tweede vers van de 77sten Psalm (de berijmde Psalm) uitgedrukt:

*"Mijn geroep, uit angst en vrezén,
Klimt tot God, het Opperwezen,
God, die, in mijn ongeval,
D' oren tot mij neigen zal.
'k Zocht Hem in mijn bange dagen;
'k Bracht de nachten door met klagen;
'k Liet niet af, mijn hand en oog
Op te heffen naar omhoog." enz.*

En toen kwam mij het 6 vers zo duidelijk voor de geest, waarbij ik mijzelf beklagen mocht voor het aangezicht des Heeren, waarbij toen die twee laatste regels mijn troost waren:

*"D' Allerhoogste maakt het goed;
na het zure geeft Hij 't zoet."*

Zo brak de Donderdagmorgen aan en toen werd ik gedagvaard om voor de Rechter van hemel en aarde te verschijnen en ik werd opgetrokken als in een visioen, staande in mijn vuile idee deren tegenover de Rechter. De boeken worden geopend. Het boek der Wet en het boek van Gods alwetendheid en het boek mijner consciëntie.

Toen het boek der Wet geopend was, werd ik van gebod tot gebod beschuldigd, waarop mijn consciëntie het amen moest uitspreken, zeggende: *Het is waarheid.* En toen ik al die beschuldigingen had aangehoord, werd mij als door de Rechter gevraagd, of ik die man was - en ik heb daarop moeten antwoorden: *ja, die man ben ik.*

Toen werd het vreselijk vonnis over mij uitgesproken, dat ik des doods schuldig was en ik heb ook dat vonnis ondertekend, dat het rechtvaardig was. Daarna werd er bevel gegeven: *Bind hem handen en voeten en werp hein in de buitenste duisternis* werd ik weggedragen en de toorn Gods drukte mij zó, dat ik gevoelde verpletterd te worden,

kwam ik voor de deur van de afgrond en hoorde duidelijk het knersen der tanden en het gekerm dergenen, die daar in waren, en ik dacht: *Dit is ook mijn lot, dat voor eeuwig bereid is.*

Maar o! wonder van Gods eeuwige liefde, daar verscheen mij op eens zulk een hemels Licht en ik zag de Heere Jezus als het gekruiste Lam voor mij staan en ik hoorde een stem als uit de hemel: *"Niet om iets, dat in u is of aan u is, geef Ik u Mijn geliefde Zoon, maar om de eeuwige liefde die ik tot u had van voor de grondlegging der wereld, geef Ik u Hem tot Profeet en Hogepriester en Koning!"*

Wat ik toen mocht ondervinden, is beter te gevoelen dan te bespreken.

Maar ik was boven het stof verheven en mocht een ongekende vrede en grote zaligheid smaken in mijn ziel, daar ik door de Zoon werd gedragen in de armen des Vaders en door de Vader werd omhelsd met kussen Zijner liefde, waarbij de Heere Jezus met Zijn volmaakte zoenofferande voor het aangezicht van Zijn Vader verscheen tot voldoening van mijn zonden. Toen zag ik de noodzakelijkheid van de Heere Jezus te mogen bezitten in alle drie Zijn ambten.

Het was een Tabor! Ik had met Petrus wel tabernakelen willen maken om op die plaats te blijven, want het was mij goed nabij God te wezen. De hemel was in mijn hart geplant. Ik mocht een vrede Gods genieten, die alle verstand te boven gaat. Het was, of ik niet meer tot de aarde behoorde en dat bleef enige dagen zo.

Maar ik wist niet, dat de vijand op de loer lag om mij listiglijk in de strik te lokken; de strik van geestelijke hovaardij had hij listiglijk voor mij bereid, zodat ik er in verward was geraakt, eer ik het wist.

Hij begon mij te wijzen op het grote voorrecht, dat God mij geschonken had, door Zijn eigen Zoon aan mij te geven als mijn Borg, die voor al mijn zonden volkomen betaald had en mij in de armen des Vaders had overgebracht, terwijl de Vader mij in Zijn liefde-armen van Zijn Zoon had overgenomen, omdat Deze voor al mijn zonden volkomen betaald had. En nu had ik met een onveranderlijk God en Vader te doen, waarom ik niets anders te doen had, dan de schatten en rijkdommen van Gods genade te vertonen aan de mensen. Immers, zo fluisterde satan, was ik een zeer begunstigd persoon en ik kon nu aan anderen mededelen, wat zovelen misten en wat zij toch moesten hebben! En - zo zag ik mij zelf dan ook boven anderen geplaatst!

Ach, wat is de mens, als hij vervuld raakt in de strikken van satan!

En nu blies hij het vuur van hoogmoed in mij op. Maar de Heere wist dat te verhinderen.

Want Hij trok het licht, dat in mijn ziel geschenen had; terug en het werd duister in mijn ziel. Nu had satan al een groot voordeel op mij behaald en kwam hij van een andere zijde mij overrompelen en zocht mij tot werkeloosheid te brengen, tot een vleselijke gerustheid, want ik was immers toch verzekerd van mijn aandeel in de Heere Jezus.

Nu kon ik rust nemen, want het was alles voor mij volbracht en hier stemde ik in toe en ik verviel van tijd tot tijd in die slaperigheid, waarbij ik het bidden en waken naliet om terecht te komen in het dal der schaduwen des doods.

Toen werd het nacht in mijn ziel, zóó donker, dat ik niets meer zien kon. Daar maakten de vijanden gebruik van, die van alle kanten op mij aanvielen, waarbij zij zeiden, dat ik misschien in uitwendige vormen van de wereld mocht verschillen, maar dat er wat het wezen der zaak aangaat geen verschil tussen ons was, daar het in mijn hart niet anders gesteld was dan bij een wereldling.

En dat moest ik toestemmen. 't Ging met mij als met een teringlijder: ik verloor gaandeweg mijn krachten, zodat mijn schatten en rijkdommen, die de Heere mij

geschonken had, allengs minder werden, zonder dat ik dat merkte. De vijanden lieten mij toen een hele tijd met rust, want mijn toestand was in hun voordeel.

De gedachten bestormden mij, of er wel ooit iets met mij gebeurd was, waarbij mijn ziel geheel verward raakte in de strikken van twijfelmoedigheid.

Toen vielen de vijanden op mij aan en zeiden, dat alles wat ik meende gehad te hebben, door mij gestolen was geworden van anderen, en dat ik het maar gelezen had in boeken! En zo werd mijn toestand hoe langer hoe ellendiger en treuriger, zodat ik zo moedeloos werd, *dat mij alle hoop ontviel, daar niemand zorgde voor mijn ziel.*

Gewis zou ik met de hond tot zijn uitbraaksel zijn wedergekeerd en met de gewassen zeug tot de wenteling des slijks, was het niet geweest, dat de Heere mij door een verborgen hand bewaard had. De Heere kwam mij mijn toestand ondragelijk maken, want toen alles verteerd was en ik met de verloren zoon niets meer had overgehouden, waaraan ik mij kon vastgrijpen, toen maakte de Heere mij zuchtende en roepende uit de diepte mijner ellende en ik kon er niet mee uitscheiden, hoe zwaar de last ook was dien ik te torsen had.

De vijand wilde mij tot wanhoop voeren, zeggende, dat ik mij zelf bedrogen had en dat mijn zonden te groot waren, dan dat die konden vergeven worden.

Maar nu werd het tijd voor de Heere om redding aan te brengen en dit geschiedde op een verrassende wijze.

Op een ogenblik, dat ik lag te kermen in het verborgene en de Heere mocht smeken om redding en verlossing, kwam de Heere tot mij met deze woorden: "Eenmaal heb ik gesproken en tot tweemaal hebt gij gehoord, dat de sterkte Godes is." (Ps. 62: 12.) En daarmee ging er licht in mijn ziel op en de Heere toonde mij, dat Hij mij in de eeuwige Vrederaad aan de Heers Jezus had overgegeven om te verlossen; waarbij de Heere mij kwam terug leiden om nog eens te doen zien de bijzondere zorg, die de Heere aan mij ten koste had gelegd van het ogenblik af, dat ik in het leven was gekomen, van mijn moeders schoot af, al de dagen mijns levens.

Ik kreeg klaar te zien, hoe de Heere, toen ik mijn eigen bewandelde naar de lust des vleses, zo kennelijk mij dan eens had tegen gehouden, daar ik anders in verderfelijke schandelijke wegen zou gekomen zijn. En ik mocht mij herinneren, wanneer de Heere mij de eerste indrukken gegeven had, dat ik mocht opmerken, dat mijn weg niet goed was, waarbij ik mij toen van de boze en zondige wegen wilde bekeren, maar dat gedurig op teleurstelling was uitgelopen, omdat ik blind was voor eigen onvermogen.

Ja, ik kreeg helder en klaar te zien, hoe de Heere, het werk Zijner genade in mij begonnen was en ik werd teruggedleid tot de Bethels en Pniëls en Eben-Haëzers, om te bekennen: *Tot hiertoe heeft de Heere geholpen.*

Daarin mocht ik nu de bijzondere goedheid des Heeren opmerken en mocht ik ook de bijzondere trouw, des Heeren jegens al Zijn volk helder aanschouwen, waarbij ik voor mij zelf een bijzondere bevestiging kreeg door Psalm 100: 2, 3 en 4, waar de dichter aldus spreekt:

*De Heer is God; erkent, dat Hij,
Ons heeft gemaakt (en geenszins wij),
Tot schapen, die Hij voedt en weidt,
Een volk tot Zijnen dienst bereid, enz.*

Dat gaf mij zalige vrede te genieten; en zo leerde de Heere mij en kreeg ik meer en meer licht des ondersheids, om te zien wat het werk des mensen en het werk des Heeren was, waarbij ik mocht worden bewerkt om de Heere te bidden, dat Hij mij

leren en leiden mocht in de rechte paden en wegen, opdat ik voor Zijn aangezicht in waarheid en oprechtheid leven en wandelen mocht. Want ach, ik zag, hoe gemakkelijk ik van de rechte wegen kon afdwalen, zodat ik met Paulus moest zeggen: "Ik gevoel een wet in mijn leden, die mij gevangen neemt onder de wet der zonde, want als ik het goede wil doen, dan word ik door de kracht der zonde overrompeld, zodat ik ook moet klagen: "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam der zonde?"

O! als de Heere mij losliet, zou ik geen hoop noch verwachting hebben, dat het einde goed zou zijn. En zo is er een gedurige strijd in mij tussen vlees en geest. Maar de trouwe Gods is onveranderlijk, dat Hij Zijn werk niet laat varen. Want de Heere geeft mij bij tijden en ogenblikken behoefte aan het gebed, zodat ik in de dagen mijns levens Hem mag smeken om genade, om de voorlichting des Heiligen Geestes, opdat mijn wegen gericht mogen worden om de weg, die naar Sion loopt, te mogen blijven bewandelen ten einde toe.

En zo mag ik dan door 's Hoeren goedheid mijn knieën buigen om de Heere te smeken, dat Hij mijn voortocht en mijn achterhoede mag wezen op mijn levensweg ten einde toe, opdat ik dan ook met Paulus zou mogen betuigen: *Ik heb de loop voleindigd en heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der overwinning, welke de rechtvaardige Rechter mij geven zal*, als ik uit de tijd zal overgaan in de eeuwigheid; niet, omdat ik die verdiend zou hebben, ach, neen!

Want die kroon wordt niet geschonken om verdiensten, maar uit loutere genade, om de genoegdoening van het enige zoenoffer van de Heere Jezus Christus!

En nu, mijn kinderen, ziet gij mijn ervaring, mijn hope en mijn verlangen; en als ik niet meer bij u zal zijn, door de dood uit uw midden weggenomen, dan behoeft gij niet te treuren als diegenen, die hun ouders zien heengaan, geleefd hebbende zonder God en zonder Christus.

Want gij hebt de bewijzen, dat uwe ouders zonder hope niet zijn henen gegaan.

Gij, onze kinderen, die nog in het land der levenden zijt, gij weet, hoe uw vader en uw moeder al hun kracht aan de zorg voor u besteed hebben, en dat niet voor dit tijdelijke leven. Maar hoe wij, van het ogenblik af, dat wij samen kwamen in een wettig huwelijk, onze knieën gebogen hebben voor de Heere, dat de Heere ons genade mocht schenken om voor zijn aangezicht in waarheid en oprechtheid te mogen wandelen gans de tijd onzes levens; en als wij kinderen mochten krijgen, om die op te voeden in de vermaning en in de lering en in de vreze des Heeren!

En hoewel wij hierin veel tekortkoming hadden te betreuren en te belijden voor de Heere nochtans hebben wij aan u nooit een vrijbrief gegeven, om de zonde en de wereld met haar gemaklijkheden te dienen, zoals gij allen weet, dat gij ons in de dag der dagen niet zult kunnen beschuldigen, dat wij u zijn voorgedaan om de brede weg der zonde te bewandelen, maar wel het tegenovergestelde.

Want wij mochten onze knieën buigen met u, zoals gij weet, dat de Heere ons en ook u, o! gij onze kinderen, het harte mocht herscheppen en vernieuwen om de Heere te dienen en voor en toebereid te mogen worden voor de eeuwigheid.

En dat is nóg mijn bede voor u allen; dat de God van alle genade u geve Hem te mogen loeren zoeken, terwijl Hij nabij is om Hem te vinden tot zaligheid.

Daarom is ook mijn verlangen, dat gij allen dit geschrevene van uwen vader niet alleen moogt lezen, maar óók hetzelfde in beoefening moogt brengen en bij eigen ervaring moogt leren kennen.

* * *

In hoofdzaak heb ik hiermede het voornaamste mijns levens te uwer kennis willen brengen.

Ik had u veel meer kunnen meedelen van bijzondere uitreddingen, wanneer ik mij op het terrein van het stoffelijke en tijdelijke leven had willen begeven. Maar ik heb dit niet gedaan, dewijl gij zelf veel met ons hebt doorgemaakt en gij allen weet, hoe wij met veel rampen en tegenspoeden hebben te worstelen gehad, waarbij de Heere ons evenwel heeft geholpen!

Laat het geschrevene voor u genoeg, zijn.

Ik heb in dezen naar de begeerte mijns harten voor u geschreven en ik wens u verder allen toe:

*Dat 's Heeren zegen op indaal,
Zijn gunst uit Sion u bestraal,
Hij schiep 't heelal, Zijn mam ter eer,
Looft, looft dan aller Heeren Heer.*

UW VADER CORNELIS TERLOUW EN UW MOEDER ANNIGJE VAN BEZOOIJEN.

NASCHRIFT.

Met de bedoeling om des Heeren eer te vermelden, om Zijn barmhartigheden groot te maken en om Zijnen zaligen dienst aan te prijzen aan anderen, heeft Cornelis Terlouw naar de pen gegrepen, om stuk voor stuk van zijn bekeringsgeschiedenis te beschrijven.

Met diezelfde bedoeling willen wij uit het leven van ouderling Terlouw enkele grepen doen, om u een en ander te verhalen als »Naschrift« op zijn bekeringsgeschiedenis.

Nee, dat leven is niet tevergeefs geweest.

Hij heeft een Borg voor Zijn schuldige ziel mogen vinden en heeft daardoor het leven verkregen tot in eeuwigheid, zodat hij nu mag juichen voor de troon van het Lam, zingende: *Ere zij het Lam, dat mij Gode gekocht heeft door Zijn bloed!*

Maar ook voor anderen is dat leven van broeder Terlouw niet tevergeefs geweest. Voor velen is het tot zegen geworden. Ja, voor heel onze Gemeente blijft het leven van Terlouw van de grootste betekenis. De Heere heeft hem, de eenvoudige, zwakke man, voor veel willen gebruiken. Door dit nietige instrument heeft de Heere des Hemels en der aarde grote dingen willen doen. En zouden wij dat dan mogen verzwijgen?

Geenszins. Want de Heere is een jaloers God, die ijvert voor de eer van Zijn Naam.

't Is dus niet om de mens Terlouw te eren. "Vervloekt is een iegelijk, die vleesch tot zijn arm stelt!" De Heere geeft Zijn eer niet aan iemand, wiens adem in Zijn hand is.

Maar 't is om over Terlouw te spreken als kind van God, als levend lidmaat van Christus, als instrument des Heeren, in Wien de Maker Zijn heerlijkheid ontvange!

En ach, als kind van God, als kind des lichts, als discipel van Jezus Christus heeft Terlouw in het midden van onze Gemeente, te midden van zo donkere tijden geleefd en zoveel moeilijke dagen moeten doormaken, daarbij ervarende: "In de wereld zult gij verdrukking hebben."

Kerkelijk leven

In het jaar 1828 was hier te Ameide als predikant bevestigd Ds. Adolf Johan Diemont, overgekomen van de gemeente Tuil, onder de classis Zalt-Bommel en alhier ingeleid door zijn broeder Ds. Diemont, predikant te Haastrecht.

En nadat deze, na 26 jarigen arbeid alhier, in 1854 emeritus was geworden, kwam hier Ds. Willem van Beuningen, beroepen aan de gemeente Rossum, onder de classis Zalt-Bommel, de 12d en November 1854, bevestigd door Ds. A. C. de Meyier, predikant te Arnhem.

Deze arbeide hier 28 jaren, van 12 Nov. 1854 tot 29 October 1882.

Gedurende 54 jaar is onze Gemeente dus geleid geworden op godsdienstig en kerkelijk gebied door de twee predikanten, Ds. Diemont en Ds. van Beuningen, in veel dingen zeer onderscheiden van elkander, maar hierin overeenkomende: om niet de oude, beproefde waarheid naar de schriften te verkondigen. En ach, daarin ligt een wereld van smart voor allen, die de Gereformeerde Waarheid liefhebben, die Gods Woord erkennen als enige regel voor leer en leven.

Daarin ligt een zee van ellende voo heel onze Gemeente, die geheel vreemd werd aan Gods getuigenis en het Evangelie van Jezus Christus, de enigen en algenoegzame Zaligmaker van zondaren.

En in die dagen leefde Cornelis Terlouw, wiens ziel door de Heere uit de dood was overgezet inzet leven en die niet anders kon ademen dan onder het geklank van het zuivere Woord zijns Gods.

Naar de kerk gaan 's Zondags kon hij niet. En dan moet het harte zo gaarne de Psalmddichter nazeggen: "Hoe lieflijk zijn Uwe woningen, o Heere der heirscharen. Mijn ziel is begerig en bezwijkt ook van verlangen naar de voorhoven des Heeren; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot de levenden God." (Ps. 84.)

O! wat wordt de weg onder zulke omstandigheden dan moeilijk. Niet, dat de Heere het niet wel maakte. Ja, de Heere is een goed doend God, een milde Bron van zegeningen. En de vriendenkring, waarin Terlouw leefde, moest het zo dikwijls bekennen: de Heere straft ons en onze Gemeente wel, maar naar onze zonde niet!

Leven ontbrak niet. Onderlinge samenkomsten waren er ge gelukkig ook. En in de kring, gevormd door Willem Verheij, Cornelis Terlouw, Teunis van Vliet, Louw Pieters van Lomwel en enkelen meer, werd gesmaakt, dat de Heere goed is en dat Zijn dienst een zalige dienst is.

Maar als de gesprekken weer kwamen op de toestanden in de Gemeente, in de kerk, op catechisatie, enz. dan werd het benauwd in die kring en men zei tot elkander: *Wat moeten wij doen?* De Gemeente aan zich zelf overlaten? De leugenleer onbestreden laten? Jong en oud in handen laten vallen van ongelooft, onverschilligheid, wereldsgezindheid, goddeloosheid en spottelij? Maar immers dat mocht niet!

De Heere geeft immers nooit spijze aan Zijn volk, zeggende: "Houdt nu alles voor u zelf en geef er niets van weg!" Integendeel. De Heere roept altijd: "Weest Mijn getuigen!"

De Heiland heeft immers niet gezegd: "Ik zal u het licht doen, opgaan, opdat gij het licht dan onder een korenmaat zult zetten." Juist andersom: "Weest een stad op een berg, een licht op de kandelaar, en laat mijn Evangelie door u verkondigd worden aan alle creaturen!"

Dat begon het harte van de vriendenkring in te nemen.

O! als zij gedachten aan de Heiland, hoe Hij met medelijden de schare kon aanzien en ze niet liet naar huis gaan zonder haar brood te geven; ja, dan zeiden de vrienden Terlouw en Verheij weer tot elkander: Wat zullen wij doen?

Ze hadden het goed in hun besloten kring. De Heere gaf voedsel voor de ziel en telkens mocht gezongen worden:

*Komt luistert toe, gij Godgezinden,
gij die de Heer van harte vreest,
hoort wat mij God deed ondervinden,
wat Hij gedaan heeft aan mijn geest.*

Maar Terlouw kon het later zo dikwijls vertellen: 't Was ons of wij in een boot zaten, die zacht dobberde op het water - waarbij wij hoe langer hoe meer gingen opmerken, dat wij met één riem roeiden, zodat we wel rond draaiden, maar niet vooruitkwamen.

De eer des Heeren luistert ook zo nauw. En immers voor het levende volk is het niet genoeg om het goed te hebben aan eigen ziel, neen! 't moet gaan om deze zaak: Wat doen wij met het bevel Gods en hoe komt Hij aan de eer van Zijnen Naam, ook in óns leven.

En toen werd er gebeden; toen werd er beraadslaagd; toen werden er plannen gemaakt. En de Heere was er kennelijk bij tegenwoordig. Met dát gevolg: dat de timmermanswinkel tot kerk gemaakt werd. Zondag op zondag Evangelisten en Predikanten kwamen om daar te preken, waarbij de luisterende schare zó toenam, dat men niet zelden plaats te kort kwam.

Wat grote moeite, wat bezwaren, er aan deze dingen verbonden waren, laat zich niet zo gemakkelijk indenken door ons, die dat zelf niet hebben doorgemaakt.

Maar de Heere is nabij allen, die Hem aanroepen, allen die Hem aanroepen in der waarheid, Hij doet het welbehagen dergenen, die Hem vrezen en Hij hoort hun geroep en verlost hen. (Ps. 145) En zo was het een goede tijd!

Een tijd van leven, geloof, liefde, bidden en werken - waarin veel zegen is gevallen voor jong en oud.

*   *

Met de grote mensen was men niet tevreden. Men wilde ook de kinderen hebben onder het geklank van Gods Woord; de kinderen, die gedoopt waren in de driemaal heiligen Naam des Heeren!

En daarom werd in Juni 1864 door de vrienden Verheij, Terlouw, van Lomwel en van Vliet besloten om des Zondags in de namiddag **Zondagschool** te gaan houden. De Evangelisten Van de Water uit Asperen en Bakker uit Utrecht stonden onze vrienden hierin bij.

Niet zo heel veel ouders stuurden aanvankelijk hun kinderen "naar de schuur." Maar toch mochten onze vrienden een dertigtal kinderen rondom zich zien, welke zij nu tezamen gingen onderwijzen in het Woord van God.

Zo is de liefde vindingrijk en zo vermag het geloof veel - waarbij de Heere de zielen verkwikte en nog druppelen van Zijn zegen en gunst wilde doen nederdalen.

Maar ook hiermee was men nog niet tevreden. Meer wilde men nog bereiken.

De Waarheid naar Gods Woord moest ook weer op de kansel worden verkondigd. En aanvankelijk wist men het zó ver te krijgen, dat in de kerk van Tienhoven gepredikt mocht worden door mannen, die niets liever deden dan Jezus Christus en Dien gekruisigd alom te verkondigen! Dat was veel gewonnen.

Maar meer nog wilde de Heere geven.

En met de invoering van het Kies college, 20 April 1881, werd ook te Ameide een geopende deur voor de waarheid gemaakt, waarop Ds. Van Beuningen spoedig emeritaat vroeg, 29 Oct. 1882 afscheid prekend, naar aanleiding van Filipp. 1: 11 a en b: "Vervuld met vruchten der gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn."

Toen was men vrij, hoewel de ellende, als vrucht der ongerechtigheid van het modernisme, in het midden der gemeente groot was.

Wat vijandschap tegen de Christus Gods brak er los; wat middelen gebruikte men niet om de waarheid, die naar de schriften is, tegen te werken.

Maar het was voor Terlouw een zo hoog gewichtige dag, vol blijde dankerkentenis aan de Heere, toen hij op Zondag 15 April 1883 door Ds. T. J. Ringeling van Lexmond als ouderling der Gemeente bevestigd werd.

Al verder wilde de Heere opening maken voor de waarheid.

Maar, nog was men lang niet waar men zijn moest, want er kon nog maar geen "hand opening" verkregen worden om tot het beroepingswerk te kunnen overgaan.

Veel heeft Terlouw, met de heer A. van Kekem als kerkvoogd., in deze zaak gewerkt, en ziet, 30 April 1884 kon het Kies college vergaderen om over te gaan tot het beroepen van een herder en leraar, waarbij de keus viel op Ds. E. A. Lazonder te Zegveld. Die roepstem werd niet beantwoord, waarna 30 Juni 1884 Ds. G. Vlug te Nijkerk o. d. Veluwe werd beroepen, wat evenwel ook met teleurstelling eindigde. Toen werd 22 Aug. 84 Ds. C. Hattink J.P.zn. van Nieuw Vennep beroepen; daarna, 3 Oct. 84, Ds. P. Bartstra van Wassenaar en eindelijk 21 Nov. 84 de **eerw. heer P. Bongers**, Candidaat te Nieuw Lekkerland, van wie, tot blijdschap van allen, die de waarheid liefhadden, het bericht mocht komen, dat hij aan de roepstem van de Gemeente Ameide wilde gehoor geven.

Dat was van de Heere!

En toen Ds. P. Bongers, Zondag 12 April 1885 zijn intree deed met deze woorden: "Want ik schaam mij des Evangelies van Christus niet, want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft, eerst de Jood en ook de Griek" (Rom. 1: 16.), toen was het voor onze vrienden, die zo lang in "de schuur" vergaderd hadden, zoals het ging met het volk van Israël, waarvan de dichter van Psalm 126 zegt: "Als de Heere de gevangenen Sions wederbracht, waren wij gelijk degenen, die droomden. Toen werd onze mand vervuld met lachen en onze tong met gejuich; toen zei men onder de heidenen: De Heere heeft grote dingen aan dezen gedaan. De Heere heeft grote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd."

* *

"Dies zijn wij verblijd." En ja, met blijdschap ging men óp naar Gods huis.

In de tenten van Sion werden vrolijke gezangen gehoord.

En het was een feestdag, toen de Zondagschool van de schuur naar de kerk mocht verhuizen, waar het aantal kinderen groeide en toenam, tot het aantal ongeveer 300 werd, waarop het sinds dien tijd is gebleven.

* *

Of Terlouw, de eenvoudige, ongeletterde, zwakke man, toen tevreden was?

Ja wel dankbaar. Maar ... niet voldaan.

Er moest ook *een school met de Bijbel* komen in onze Gemeente. Waarom?

Wel, mag dat dan, dat op de school, 6 dagen in de week, bij alle onderwijs, de Naam des Heeren verzwegen wordt en Gods Woord aan onze gedoopte kinderen wordt onthouden ?

Overall is de majesteit en de heerlijkheid en de grootheid en de roem van God, de Heere, op te merken en te vermelden, en zou men dan moedwillig onzen gedoopten kinderen een blinddoek voor de ogen mogen knopen, opdat zij niets zullen zien, van 't geen de Heere werkt in het rijk der natuur en der gelode ?

Zouden wij tevreden mogen zijn met onderwijzers, die zwijgen over Gods grote daden, die niet bidden en danken met de kinderen, die de waarheid der schriften haten, dip" onze kerk verachten en trachten af te breken?

Dat kón Terlouw niet geloven.

En hij was vol belangstelling, toen "de plannen rijpten om te komen tot het bouwen van een school met de Bijbel. Terwijl het een ware feestdag voor hem was, toen 1 Mei 1890 de school mocht worden geopend, in welker Bestuur hij gaarne plaats na; daarin zitting hebbend tot aan zijn dood toe!

* *

Als mens, als huisvader, als ouderling, als kerkvoogd, als onderwijzer der Zondagsschool, als voorganger der gemeente in dagen van vacature, als bestuurslid der school met de Bijbel, enz. enz. heeft Cornelis Terlouw Paulus mogen nazeggen: "Ik schaam mij des Evangelies van Christus niet, want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft." (Rom. 1: 16.)

Onder veel moeite en verdriet heeft hij mogen vasthouden aan zijn God, Die hem vasthield als de God des eeds en des verbonds, Die trouwe houdt tot in eeuwigheid.

Van veel kon hij verhalen.

Maar telkens was het weer: "Mijn mond zal de prijs `des Heeren uitspreken en alle vlees zal Zijn heiligen Naam loven in der eeuwigheid en altoos."

Veel verachting en grievende belediging, lage vijandschap heeft hij moeten verduren. Maar telkens zei hij weer: "De dienstknecht is niet meer dan zijn Meester." "In de wereld zult gij veel verdrukking hebben" – "wie Mij verloochent voor de mensen, dien zal Ik verloochenen voor Mijn hemelse Vader."

Telkens herhaalde hij: "Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien." (Ps. 126: 5.)

En toen wij 19 Juni 1904 in het midden van de Gemeente mochten herdenken het 40-jarig bestaan der Zondagsschool, sprekende naar aanleiding van deze woorden:

"De HEERE is rechtvaardig in al Zijn wegen en goedertieren in al Zijn werken.

DE HEERE is nabij allen, die Hem aanroepen, allen die Hem aanroepen in waarheid.

Hij doet het welbehagen dergenen, die Hem vrezen, en Hij hoort hun geroep en verlost ze.

De HEERE bewaart alle degenen, die Hem liefhebben, maar hij verdelgt alle goddelozen.

Mijn mond zal den prijs des HEEREN uitspreken en alle vlees zal Zijn heiligen Naam loven in eeuwigheid en altoos (Ps. 145: 17-21).

Toen zei Terlouw zo hartelijk:

"Zó is 't! Hallelujah!"

En we zongen :

*Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen!
Men loov' Hem vroeg en spa ;
De wereld'. hoor' en volg' mijn zangen
Met amen, amen na! ! (Ps. 72: 11.)*

Ameide, augustus 1909.

Ds. M. van Grieken

Bijeenkomsten in de timmerwinkel; Willem Verheij en Cornelis Terlouw e.a.

Willem Verheij ging na zijn bekering in de soms verre omgeving luisteren bij predikanten die de bevindelijke waarheid predikten; Ledeboeriaanse, Afgescheidene, maar vooral bij de rechtzinnige predikanten in de Hervormde Kerk, zoals ds. I.C. De Vijver in Schoonrewoerd en ds. A.P.A. Du Cloux, helemaal in Oud-Alblas.

De laatste predikant was ook betrokken bij de strijd voor kerkherstel zowel in woord als geschrift. Zo vormde hij met andere predikanten de redactie van het blad *De Wachter op Sions muur*, dat van 1852-1855 verscheen, een blad dat ook in het teken stond van de kerkelijke strijd. Men kon in de vorm van een ingezonden brief adhesie betuigen aan de redactie, in de strijd voor terugkeer naar de leer der vaderen.

Uit Ameide werd ook een brief ontvangen, welke als volgt werd besloten:

'Wij treden alzo openlijk met u het strijdperk in, hopende dat de Heere éénheid des Geestes geve, om in Zijn kracht, leunende en steunende alleen op Hem, Die gezegd heeft en Die de Getrouw is en blijft: 'de poorten der hel zullen Mijn Gemeente niet overweldigen', en alzo tot eer van de Drieënige Verbonds-God en tot heil van onze en onzer medemenszen zielen, werkzaam te zijn. De Heere storte daartoe Zijn Geest over ons uit, en schenke verlevendiging, tot uitbreiding Zijns Koninkrijks, en tot afbreuk van het rijk des satans, onze wens, want o, rondom ons kunnen wij bijna niet meer in de openbare Godsdienst opgaan, omdat bij de mensen een levendig mens en een dode Jezus verkondigd wordt en alzo geen voedsel voor het arme zondaarshart te bekomen is.

Wij verzoeken U Eerw. Deze regelen in uw tijdschrift te plaatsen, met de onderstaande handtekeningen.

Ameide (Prov. Z. Holland), 14 mei 1855

Willem Verheij Corstiaanszn. Adrianus Diepenhorst Leendert Vuurens'

Hoe in Ameide het kerkherstel plaatsvond, beschrijft Verheij als volgt:

De liefde voor de naaste en het medelijden met hen was toch zo groot, omdat ze verstoken waren van de zuivere leer der waarheid tot zaligheid. Zelfs zo, dat ik soms in de geest een dienaar des Woords in de timmerwinkel zag staan om Jezus Christus en die gekruisigd te verkondigen als de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor men zalig moet worden. Dat was toch zo'n aangename overdenking, om zielen te winnen voor het Koninkrijk Gods. En schijnbaar werd alle hoop afgesneden, en toch is het door de Heere geschied, dat zult gij horen.

*Heilig zijn, o God, Uw wegen;
Niemand spreek' Uw hoogheid tegen!
Wie, wie is een God als Gij,
Groot van macht en heerschappij?
Ja, Gij zijt die God, Die d' oren
Wond'ren doet op wond'ren horen;
Gij hebt Uwen roem alom
Groot gemaakt bij 't heidendom.*

Ik begaf mij in die tijd daar, waar het volk vergaderd was: een Ledeboeriaans gezelschap, waar men oude schrijvers las en waar ook wel predikanten en oefenaars voorgingen. Ik verkeerde daar tweeënhalft jaar. In die weg hoorde ik nogal eens de nu zalige ds. Ledeboer, ook wel eens met vrucht voor mijn gemoed.

In het laatst van die tijd werd Chr. Love gelezen en men las, dat als we met één riem roeien, de schuit niet recht gaat, maar zich dan beweegt in een ronde cirkel. Maar om de haven te bereiken, moeten wij met beide riemen roeien. Zowel de tweede als de eerste tafel der wet. Dat gaf mij een zodanig schuldgevoel, dat ik het niet verbergen kon. Maar ik beleed het openlijk en zei: nu zitten wij als vrienden bijeen en bekreunen ons niet over onze naasten die door een blinde leidsman geleid worden, en gevaar lopen in de gracht van eeuwige rampzaligheid neer te storten. Maar tevens gevoel ik mij bereid, om de timmerwinkel tot een spreekplaats in te richten, als jullie maar een spreker hebben die de Christus Gods als de enige grond tot zaligheid openbaart en het Woord recht verkondigt. Ik heb geen kerkstaat in het oog als vorm, maar de ere Gods en onder 's Heeren zegen de zaligheid van verloren zondaars. Maar niemand sprak een woord.

Doch de zaak van schuld en begeerte dat de Heere Zelf de weg mocht banen werd mij dringender. Ik riep de Heere aan en las De Heraut onder redactie van ds. C. Schwartz te Amsterdam. Daarin zegt dominee Van Lingen te Zetten als hij de ellende der Kerk beschrijft: Is er nog een tekentje ten goede?

Ja, zegt zijn eerwaarde, en dat is dat de mensen lopen van de leugen naar de waarheid, en daar wensen we gebruik van te maken om te evangeliseren. Dat was als koud water op een vermoeide ziel. Ik zei: *Heere, nu wens ik mij in de weg te stellen, maar als het niet in Uw gunst is, breek het dan maar af. Maar zo ja, bouw het dan Zelf alstublieft op.*

Ik deelde dit mee aan een vriend, **C. Terlouw** alhier. Die stemde dadelijk in en we waren samen verblijd dat er een opening gekomen was. Zo er twee zijn die in een zaak samenstemmen. Ik schreef naar die dominee en kreeg onverwijld een gunstig bericht terug dat in die volgende week op een vrijdagavond de heer Gladbeek zou voorgaan. Dat was november 1863.

Wat blijdschap smaakt mijn ziel. Ik zei het dadelijk tegen mijn vriend die mede verblijd was. Toen ik bezig was om een spreekplaats in te richten, zei hij: 'Jongen, wat maak je er een werk van.'

Ik zei: 'O, daar moet je niet over praten, al wat uit liefde geschiedt, dat gaat zo gemakkelijk. En het goud en het zilver is des Heeren.' Ik vertrouwde erop dat ik met de Heere begonnen was. Hij zou het maken.

Maar wat doet er op?

Daar komt de vorst der duisternis mij influisteren: man, wat gaat gij doen? Gij zijt immers geen man van geld, en gij hebt een beroep dat gij van ieder leven moet, wel mens, al uw klanten gaan weg, en gij wordt doodarm. En het was werkelijk net alsof ik ze links en rechts zag gaan. In mijn schatting werd ik doodarm en ik viel moedeloos op een stoel neer, en zei: "Heere, richt mij op, en geef mij iets tot vertroosting en bemoediging. Gij weet het toch, Heere, dat ik niet anders bedoel dan Uw eer en het heil van mijn medemensen. "

Dadelijk kreeg ik als antwoord op het gebed: *Als Ik met u ben, wie zal dan tegen u zijn?* Dat drong zo gelovig door in het hart, dat ik zei: *niemand Heere!*

De avond brak aan en de winkel werd vol. De voorganger trad op. Hij handelde over de woorden die de Heere sprak tot Levi: *Volg Mij*. Woorden die dadelijk postvatten in mijn ziel. Alles riep: volg ons, maar ik was bewust dat ik niet met vlees en bloed te rade gegaan was door Hem te volgen. Ik heb verder de preek niet geregeld kunnen volgen, maar ik was inwendig als een gewaterde hof. Nu was de kruisbanier in de timmerwinkel opgericht, opdat zielen behouden mochten worden. Door Hem, door

Hem alleen, om 't eeuwig welbehagen, en dat door middel van de snoodste booswicht. Maar ik ben door de Heere Zelf eenmaal en andermaal terechtgebracht.

Na de predicatie vergaderden de vrienden van binnen en van buiten de gemeente bij mij in huis. Zij werden vriendelijk door mijn vrouw ontvangen, waar zij bijzonder slag van had. Zij was in alles zeer onderworpen, zodat zij mij ook in dezen een hulpe was. De voorganger begon het gesprek met dat het voor hem was, of hij door de kathedr heenzakte bij de gedachte dat zij zeiden: *Is Deze niet de Zoon des timmermans?* En die werd nu in een timmermanswinkel verkondigd als de Zone Gods, de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor men zalig moet worden. We hadden verder een stichtelijke avond, die gesloten werd met de lof des Heeren.

Daarna kwamen er verschillende sprekers. Evangelist N. Bakker ging hier ook voor en op 7 februari 1864 richtte hij een afdeling op van de "Vereniging van Vrienden der Waarheid in Nederland, tot handhaving van de leer en de rechten der Gereformeerde Kerk."

Hij ging geregeld voor, ook hield hij zondagsschool, die trouw bezocht werd. Er traden verschillende sprekers op die het Woord recht sneden naar het bevel van Paulus aan Timotheüs. Daarbij kwam dat in de omgeving hier en daar afdelingen werden opgericht. Wij gingen er met een koppeltje nogal eens heen. Wij hadden nu het voorrecht dat verschillende leraars hier en elders de weg der zaligheid naar het Woord van God zuiver verkondigden. Boven alles dat er levendigheid onder het volkje was. De Heere zegende de bediening des Woords zichtbaar, niet alleen tot herleving van het geestelijk leven, maar er werd ook nieuweleven geboren. En dat is toch meer waard dan de hele wereld. Ook al werd mijn zaak gelasterd door de vijanden en door enkelen van de vromen veroordeeld. Ze konden toch de Heere niet keren in Zijn vrije werking.

Ds. Spurgeon te Londen zei: 'Alle vormgodsdienst is een koude, dode orthodoxie, waar geen Geest of leven in is. Het is gelijk aan iemand die bij een bakker komt om brood, die allerlei aanmerkingen op het brood heeft omdat het niet gebakken is in de vorm zoals hij het graag had. Maar er kwam een ander, die had honger en vroeg maar om brood, zonder te zien naar de vorm. Als hij maar brood had, opdat zijn ziel verzadigd mocht worden.'

Zo preekte ds. Deetman¹ in de winkel een zogenaamde kermispreek over de woorden: *In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils.* Die maakte veel indruk op het gemoed van vele hoorders, maar ene Mijntje Bunschoten kreeg de genadeslag voorgoed, zij wierp de goede vruchten af.

Hierna had ik nog een aangename ontmoeting, toen zijn eerwaarde te Schoonhoven voorging en wij met een koppeltje daar heengingen. Het was in de week 's avonds en ik liep met haar een stukje vooruit. Zij vertelde mij hoe zij al jaren onder indrukken had verkeerd. Maar zij was vrolijk van aard en werd door haar vriendinnen erg getrokken, ook om de kermis te bezoeken. Maar de Heere werd haar te sterk en overmocht haar, zodat zij een besliste keuze door genade mocht doen. Dat gesprek duurde tot huis toe. Het was een onvergetelijk reisje en er viel als een eersteling een onverbreekbare band tussen mijn en haar ziel.

Ook anderen ontvingen de genadeslag, waaronder Anneke Oosteror of Maat. Die was getroffen door middel van de prediking des Woords door ds. Geselschap.

Onder het zingen van Psalm 72:6 brak het in de ontdekking des Heilige Geestes door, zodat zij bij zichzelf zei: "O God, moeten de vorsten zich voor U buigen, ik heb nog nooit mijn knieën voor U gebogen." Met droefheid des harten ging zij als een

¹ DS. P. Deetman, vanaf 1863-1870 lid van de Vereniging vrienden der waarheid.

zondares naar huis. Dat bleef wel een poosje verborgen, maar Gods daden moesten openbaar worden.

Daar komt de oude Louw van Lomwel² bij mij voorbij toen ik aan de deur stond. Hij zei: 'Willem, ik geloof dat er waarlijk bij Annigje wat te doen is.'

Ik nam dadelijk wat gereedschap en ging erheen alsof er iets te timmeren viel. En daar brak alles los. Ze begon te vertellen wat er gebeurd was onder een vloed van tranen, zodat zij nauwelijks in staat was een en ander mee te delen. Daarbij kwam dat ze erg aangevallen werd dat ze de zonde tegen de Heilige Geest begaan had. Dat was van ernstige en wanhopende aard, zodat ik er steeds heenging, om haar te overtuigen dat het niet zo was: dan met de Bijbel, dan met oude schrijvers, totdat de Heilige Geest haar overtuigde en haar daarvan verlostte. Maar ze bleef toch een bekommerde ziel.

De reformatie bleef in de woningen niet achter. Anderen werden toegebracht, bij wie het begin zo niet te bepalen was, maar uit de vruchten was het klaar. En velen werden tot de waarheid toegedaan, zodat de gemeente voorbereid werd tot hetgeen later gebeurd is. We konden zingen:

*Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' ogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet. Amen.*

Verder werden er lokalen in de omgeving gebouwd en ingericht. Zo werd de zuivere leer onzer vaders naar Gods Woord rondom verspreid en de leugenleer ontdekt en verlaten. En het baarde in mindere of meerdere mate leven onder het ware volk. En door enkelen die toegebracht werden, breidde Gods Koninkrijk ook uit. Daar is het toch iedere levendgemaakte ziel om te doen. Met een koppeltje gingen we van hier naar elders en van daar naar hier. We ondervonden nogal eens dat de Heere kennelijk in ons midden was. Het meest te Lopik bij De Vos en Verburg. Zelfs zo, dat het bij deze laatste des nachts wel eens één uur werd. Want ik bleef daar met deze of gene vriend wel eens. En dat ging zo maar door, er werd van hart tot hart om de beurt gesproken over wat de Heere gewrocht heeft. Het mocht mij dikwijls toch zo goed zijn.

Behalve de evangelisten zijn er hier ruim twintig gereformeerde predikanten geweest die voorgingen. Doorgaans was het hele lokaal vol. Het was tot stichting der toehoorders.

Wij gingen ook wel eens met een koppeltje naar Schoonhoven, Nieuwpoort of Langerak als Floortje [Wulfert Floor] of anderen daar predikten. Het gebeurde dan wel dat we niet alleen onder de prediking maar ook onderweg een nalezing hadden. Want werkelijk, er was eenheid onder het volkje en de Heere liet Zich menigmaal niet onbetuigd.

Maar het was niet altijd zonnenschijn. Zo was ik met Albers en anderen eens bij een vrouw. Het stond er bij mij niet te breed bij. Maar de Heere had naar Zijn vrijmacht een weg klaarliggen in de grote ongestalte waarin ik verkeerde. Die was echter nog voor mij verborgen. Deze vrouw zei: 'Jullie komen net van pas, ga je mee naar het bovineind, bij Schep, daar preekt de Afscheiden dominee van Utrecht.'

'Dat kan ik wel doen', zei ik onverschillig weg. Toen we daar kwamen ging ik ook in de schuur, zonder het aangezicht des Heeren te zoeken en een zegen te vragen. Toen

---

² Het kan zijn: **Louw-Pieters van Omwel geb. 1789 te Ameide**. Gedoopt 26 april. Of zijn vader Louw Ariens van Lomwel, geb. 1761.

de leraar daar inkwam, had ik ook nog iets aan te merken. Ik was in één woord gezegd, naar gesteld.

De godsdienstoefening ving aan en de dominee gaf als tekst op Galaten 1 vers 4 en 5. Dat verdeelde hij in de volgende punten, ten eerste de grote liefde: *Die Zichzelven voor ons gegeven heeft*; ten tweede de vrucht: *opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld*. Toen de eeuwige verkiezende liefde des Vaders: *naar de wil van onzen God en Vader*. Tenslotte de dankbaarheid: *Denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid*.

Mijn gehele gemoed werd omgezet en verbroken. Ik zei in mijzelf: dat zal ik nog eens repeteren en op dat moment zei de dominee: 'Dat zal ik nog eens herhalen.' En toen paste de Heilige Geest die waarheid aan mijn ziel toe, dat Hij mij getrokken had uit deze tegenwoordige wereld als een vrucht dat Hij Zichzelf voor mij had gegeven. Mijn hart was vervuld met warme dankerkentenis en ik werd opnieuw bevestigd in mijn staat.

Nu gingen we naar vrouw Hardenbol, want mijn begeerte was nu maar om de daden des Heeren te vertellen. Daar zaten veel mensen die onderling spraken en ik kon er zomaar niet invallen. En de vorst der duisternis spande alles in om mij het zwijgen op te leggen. Dat was benauwd en dat werd nog erger omdat ze erover spraken om te vertrekken. O, die aanvallen. Er werd gezongen en de dominee dankte. Toen gingen ze allen weer zitten. 'Kijk', zei de dominee, 'dat is vreemd, eerst willen ze weg en nu gaan ze weer zitten.'

'Het kan wel gebeuren', zei een ander, 'dat er nog iemand is die wat op zijn hart heeft.' En daar brak de bundel los, dat was een verruiming.

Wij gingen weg toen het al laat was. Onderweg begon er een te peuteren aan het gesprek van de dominee. Nu, je kunt begrijpen, dat kon ik niet hebben. De vrouw bij wie we logeerden, zei: 'Man, houd maar op, je ziet toch wel dat die man dronken is.' En dat was zo, ik was geestelijk dronken vanwege de liefde en goedertierenheid des Heeren bewezen aan zo'n ellendige en alles verbeurd hebbend schepsel. Bekijk hem in zijn gaan en terugkomen en gij zult met mij moeten zeggen: Vrije goedheid, en de keuze werd door genade vernieuwd. *Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen*.

De Heere gaf nogal eens te proeven en te smaken dat Hij goed is, alhoewel ik met vele bestrijders te strijden had, waarbij de aanvallen niet ontbraken. Zodat het mij bij tijden bang was, en ook op tijdelijk gebied moest ik de wrange vruchten der zonde na ontvangen genade ondervinden, wat betreft de ontdekking, wie ik was en behoorde te zijn voor God en mensen. Maar de Heere beliefte dat te doen strekken tot diepe vernedering en schaamte aan de voeten van Hem, Die mildelijk vergeeft en niet verwijt. U moet niet uit het oog verliezen dat bij de verandering ook mijn opgeruimd temperament meeging, al was het dan ook in een mindere trap. Het was mij zeer nadelig op geestelijk gebied. Voor anderen was het in de omgang aangenaam, maar meestal naar het vlees en tot nadeel van het geestelijk leven.

Ik kreeg er wel eens een klaar gezicht van. Een oud christen kwam voor mijn aandacht, wiens temperament juist het tegenovergestelde was. Toen dacht ik: je hebt toch een lelijke natuur; maar als ik mijzelf daarbij vergeleek, dan was de mijn veel nadeliger. Want hij gaf geen aanleiding tot lachen, maar ik al te veel. Het behaagde de Heere, door ontdekkende genade, mij erbij te bepalen tot schaamte en schaamrood worden toe en om mij voor God te verootmoedigen en schuldenaar te worden voor God. Dan kwam ik weer in een andere gemoedsstemming. Met een oude christin

moest ik zeggen: ik leerde wel, maar ik ontleerde niet, het was zeventigmaal zevenmaal. Alhoewel, als de Heere mij vernederde en mij in een andere stemming bracht, dan was het geheel tegenovergesteld.

Ik kon dan niet hebben dat als er over het ene nodige gesproken werd, er dan gelachen werd, zoals sommigen de gewoonte hadden. Al was het dan onder de benaming geoorloofd, het was doorgaans ver van een heilig lachen. O, als ik nog terugdenk aan die teerheid en gevoeligheid des gemoeds. Het was bij de minste insluiting en opwelling van kwaad: henen uit.

Die oude christin, van wie ik eerder schreef en aan wie ik zo hartelijk verbonden was, woonde achter mijn huis in een klein huisje. Ik legde al gauw een plank over de sloot om maar gauw bij haar te zijn. Op een keer stonden er aan de kant van de sloot perenboompjes, waarvan de vrucht mij toelachte. Ik stak mijn hand uit naar de verboden vrucht, maar de Heere belette mij zodat ik inwendig in eenvoudigheid zei: hèn, hèn, daar had hij mij bijna beet. Zo was de ganse gang van mijn leven, al was er veel van mezelf bij, waar de Heere mij later wel aan ontdekte en wat Hij als grond ontnam. Maar het was toch een aangenaam *gemoedsleventje*, dat later door genade een *geloofsleventje* werd. Hierdoor werd ik vaster in mijn staat opgebouwd. En ik werd daardoor enigszins in staat gesteld om voor sommigen een hand en een voet te zijn op de weg.

Zo kreeg ik meer vrijmoedigheid om te spreken op begrafenis, alsmede, bij gemis aan voorgangers, om voor te gaan en een preek te lezen. Ook in het kerkgebouw, waar de Heere mijn diepe afhankelijkheid onder het oog bracht, uit kracht van mijn onbekwaamheid waaraan de Heere mij ontdekte. Het was ook een middel om mij aan de grond te houden, om in beoefening de les te verstaan van de aller-dierbaarste Profeet: *Leer van Mij, dat, Ik zachtmoedig ben en nederig van hart.*

'Zie daar een en ander.'

Zo besluit Willem Verheij zijn 'nalatenschap'.

Op 30 oktober 1890 is hij overleden op de leeftijd van 72 jaar.

Ruim zeven jaar daarvoor, op 25 februari 1883 is zijn vrouw Jannigje Opsteken overleden. Zij werd 62 jaar.

Gezelschappen in de negentiende en twintigste eeuw

De Afscheiding heeft wel enige invloed gehad in de Alblasserwaard, zoals in Giessendam, Noordeloos en Langerak. Dirk Verheij en Gerrit Demper hebben er veel voor over gehad om weer een kerkelijk leven te krijgen. De deur van de Hervormde Kerk bleef echter voor hen gesloten. Hun gezelschappen zijn overgegaan in een Afscheiden kerk. Mensen vanuit de verre omtrek bezochten hun kerkdiensten.

Ondanks dat hebben velen in de Alblasserwaard de Hervormde Kerk niet verlaten. Het bevindelijke gedeelte ervan zag de schuld van de Hervormde Kerk als hun eigen schuld. Juist daarom bleven zij in ootmoed van Gods kant hulp verwachten voor deze 'zieke' kerk. Deze mensen hadden niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de kerk 'de schuldbrief thuis gekregen.' Men bleef 's zondags thuis zitten en men hield gezelschappen als er geen rechtzinnige prediker vooring.

In de dorpen lag dikwijls beslag als de Heere krachtadig mensen bekeerde. Deze mensen hadden veel invloed. Zij spraken dikwijls hun medemensen aan over hun staat voor de eeuwigheid. Op verschillende plaatsen had dat zoveel gevolgen, dat daar kerk-

herstel plaatsvond. Voorbeelden hiervan zijn Oud-Alblas, Ameide en Groot-Ammers. Later ook Bleskensgraaf.

Er was echter in de tweede helft van de negentiende eeuw een groot gebrek aan rechtzinnige predikanten in de Hervormde Kerk. De weinigen die er waren kregen dan ook talloze beroepen. Ds. A.P.A. Du Cloux kreeg zelfs nog beroepen toen hij met emeritaat was. Verschillende evangelisten waren deze predikanten tot hulp en gingen voor in verschillende gemeenten.

Een groot deel van de 'bevindelijken' vond de Doleantie in 1886 te activistisch, te veel gericht op de eigen tijd, te breed georiënteerd. Velen voelden aan dat dit wel eens kon uitlopen op een geestelijke verschraling. Sommigen zijn om die reden later weer teruggekeerd naar de Hervormde Kerk, of men ging naar andere, meer bevindelijke, Afscheiden kerken. Bij de dolerenden werd ook het schuldbesef gemist.

Ds. L.G.C. Ledeboer stond wel in hoge achting bij het bevindelijke deel der hervormden. Deze predikant was uit de Hervormde Kerk gezet, maar bleef hierover wel met schuldbesef vervuld; haar afval en verval was ook zijn schuld. Ds. Ledeboer preekte op verschillende gezelschappen in de Alblasserwaard, zoals in Lexmond, Ameide en Nieuw-Lekkerland. Maar alleen in Giessendam werd een Ledeboeriaanse gemeente geïnstitueerd. In andere plaatsen verdwenen de Ledeboeriaanse gezelschappen van lieverlede. De hervormde predikant van Oud-Alblas, ds. J.A. ten Bokkel Huinink, was een vriend van ds. Ledeboer.

In tegenstelling tot veel Ledeboerianen en Afscheidenen, bleven hervormden, zoals W. Verheij en C. Terlouw in Ameide, ds. C. Bouthoorn te Groot-Ammers en meer anderen zich verantwoordelijk voelen voor het gehele dorp. De Ledeboerianen vormden meer een besloten kring.

Voor veel gezelschapsmensen was de bloei van de kerk ondergeschikt aan de bloei van het geestelijk leven. Op de gezelschappen was een band waarbij de kerkmuren wegvielen. Men vond elkaar in het onderzoeken van Gods Woord en van de oude schrijvers. Dat was tot stichting. Op sommige gezelschappen werd zelfs afgesproken dat men niet over de 'uitwendige kerkstaat' zou spreken, zoals bij Willem Verheij te Ameide. Waar men dat wel ging doen, ontstond dikwijls verwijdering.

De Alblasserwaard, die in zijn geheel met de Reformatie was meegegaan, bleef in de vorige eeuw en ook in deze eeuw voor het overgrote deel hervormd. Maar zowel in de negentiende als in de twintigste eeuw gingen hervormden bevindelijke, Afscheiden predikanten en oefenaars beluisteren; het omgekeerde kwam ook voor. De bekende hervormde predikant ds. P. Zandt heeft hier ook een grote invloed gehad.

Als we de bekeringsweg van deze mensen lezen, dan zien we dat men geen rust had voor men in Christus geborgen was. Zij ontvingen dikwijls onderwijs van geoefende christenen. Er was dan steeds het verlangen om met elkaar over de wegen des Heeren met Zijn volk te spreken. De gemeenschap der heiligen werd veel beoefend.

Maar met dit alles waren de gezelschapsmensen zondige mensen. Sommigen hadden een aangenaam karakter. Mede hierdoor hadden zij in het hele dorp veel achting. Anderen hadden een moeilijk karakter wat nogal eens voor problemen zorgde, vooral in tijden als het geestelijk leven wat minder aanwezig was.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn van lieverlede de gezelschappen in de Alblasserwaard voor een groot deel verdwenen, wat niet alleen een verarming in het geestelijk leven teweegbracht, maar ook een gevolg was van de verachtering in het genadeleven. *Geve de Heere nieuwe leven in de dorre doodsbenederen!*

Bron: *Zoete banden die mij binden.* Uit het gezelschapsleven in de Alblasserwaard.

Door H. Natzijl en H.J. van Dijk. Uitgave Den Hertog BV. Houten, 1995.

Nagelaten geschrift

van

Hendrik Terlouw

Overleden te Ouderkerk a/d Yssel
16 januari 1931

Inleiding door

ds. M. Hofman
predikant van de Gereformeerde Gemeente
te Krabbendijke

Stichting de Gihonbron
Middelburg
2003

De Lezer heil!

Het was in de maand januari van dit jaar (1931), dat ik bezoek kreeg van sommige vrienden uit Nieuwerkerk aan den IJssel. Een hunner, een zoon van hem, - die in dit werkje een korte levensschets aanbiedt van de weg, welke de Heere met hem gehouden heeft, - had vóór zijn vertrek een vraag, die mij aanvankelijk vreemd scheen, maar bij nadere toelichting van de betrokken persoon voor mij bij vernieuwing een lichtstraal wierp op de wonderlijke leidingen des Heeren met Zijn volk, hier in het doorreizen naar de eeuwigheid.

De vraag hier bedoeld hield in, een verzoek van zijn vader om na zijn dood de laatste eer aan zijn stoffelijk overschot te bewijzen, door het grafwaarts te helpen brengen en voor de familie en de vrienden de begrafenis te leiden. Alleen bij nadere toelichting kon ik er achter komen wie dezes mans vader was. De toelichting was als volgt:

Ik had in de maand juli van 't vorig jaar (1930) een avondbeurtje vervuld te Nieuwerkerk en in het huis waar ik logeren zou, was ik voor de dienst bezocht door een oude man, die in zijn gesprek met mij, zowel als later in de dienst onder het gehoor van de prediking des Evangelies, bijzondere vertroosting en onderwijzing had mogen genieten. Met opening had de oude vriend de weg verteld, die de Heere met hem gehouden had en met zielsgenoegen de prediking gevolgd, zodat er banden gevallen waren, die hij niet kon verklaren en bij hem de begeerte deed rijzen, dat die man op wiep hij zoveel betrekking gevoeld had, hem ter laatste rustplaats zou helpen brengen. Ik, ontsteld en verwonderd, kon evenwel wegens drukke ambtelijke werkzaamheden en de mogelijkheid voor ogen houdende, dat onverwacht, en geheel ongelegen een doodstijding mij geworden zou, het niet beloven.

Maar zie, juist een week later viel de slag voor de kinderen Terlouw en verwisselde hun vader de strijd van hier beneden met de eeuwige zegepraal. En - de gehele toedracht zou te lang zijn - wederom kreeg ik de mondelinge uitnodiging van de mij onbekende familie, met de kennisgeving van het uitdrukkelijk verlangen van hun vader als bovengenoemd en het vriendelijk verzoek van de overblijvenden om toch zo mogelijk in te willigen, wat zij begeerden.

En ja, de Heere opende de weg, en ik mocht de bezwaren overwinnen om, door betrekking gedreven, het voorrecht te hebben een Koningskind grafwaarts te brengen. Al was de reis groot en zeer ongewoon, van Zeeland uit een begrafenis te leiden in Holland, zo heb ik de voorzienigheid des Heeren in acht nemende, mij op de 21^e januari naar Ouderkerk aan den IJssel begeven en daar een haast onbekende met een onder grote belangstelling grafwaarts te helpen brengen. Met veel opening en gemakkelijker mocht ik zowel aan 't sterfhuis als op de dodenakker de aanwezigen op de grote en onschatbare, maar tevens voor ons allen onmisbare weldaad wijzen, hier op aarde met God en ons zelf bekend gemaakt te worden en kennis te krijgen aan het gezegende Borgwerk van Christus, in en door Wiens Goddelijk rantsoen en opgewogen gerechtigheid alleen vrede met God te verkrijgen is en een zalig verscheiden van de aarde daarop volgen zal.

Waarde lezer, wat zeggen zulke voorvallen ons toch veel. De gemeenschap der heiligen, wel verflauwd in onze droeve dagen, is toch niet geheel weggenomen; de liefde, schoon verkoud, toch niet geheel uitgeblust; de vrucht op de prediking wel schaars, maar toch nog zichtbaar. In de donkerste tijden blijft het overblijfsel naar de

verkiezing der genade en is de Heere Zijns Woords gedachtig: *“Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld.”*

O, wat zal de ontmoeting van de zwervenden en bestreden pelgrim van de aarde toch heerlijk zijn als de aardse tabernakel ineen zal storten en daarmee het lichaam der zonde zal afgelegd en moeite en zorgen, maar ook ongeloof en moedeloosheid voor eeuwig overwonnen zijn. Wat zal dat volk, dat hier menigmaal vreesde, dat hun werk geen waarheid was, en die onder aantijgingen van Satan en weinig licht over ontvangen genade hun einde met vreze en bedeesdheid dikwijls tegemoet zagen, wat zal dat volk weten, wat ze voor de Troon doen zullen als ze ingehuldigd zijn in het Vaderhuis en hun Heere en Koning in heerlijkheid aanschouwen zullen. Zij zullen dan in zalige aanbidding en verwondering de gegeven kroon aan Jezus' voeten werpen en nooit moede worden, dat zalige Hallelujah te zingen: *“Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed.”*

Maar ik zou haast te lang worden, zonder in aanmerking te nemen, dat het maar een “voorwoordje” is. Nog dit in 't kort: De familie Ter Louw heeft mij later verzocht, als 't kon, een achtergelaten geschrift van hun vader voor de pers gereed te maken. Nu, dat vereiste veel werk, temeer daar hun vader, terwijl hij in zware geestelijke strijd verkeerde het hoofdzakelijk opstelde. We moesten veel zinnen omzetten en enkele toelichtingen van de familie vragen, die ze gaarne verstrekten, om het tot een kort geheel te maken. De eenvoud en de ongeleerde Galileër spreekt dan ook duidelijk als op elke bladzijde.

Maar in dit alles: “Zoek naar het goud en laat het hout, hooi en stoppelen voor degenen, die de woorden en letters ziften willen. Zie en bewonder de genade Gods aan een petroleumventer van Ouderkerk bewezen, en pas u zelf aan, of gij iets kunt vinden, dat u met hem gemeen hebt, die nu in de reien der verlostten zijn stem paart aan de zangers van het Jeruzalem, dat boven is. En zo gij hoopt even dierbaar geloof met al de heiligen verkregen te hebben, wacht dan op die ure, dat ook gij verlost zult worden om altijd bij de Heere te wezen.”

Dat de Heere deze bladzijden ter vertroosting, lering, en ontdekking stelle, is de biddende wens van

Uw U heilzoekende vriend,

M. Hofman

Krabbendijke, september 1931

KORT OVERZICHT VAN HET LEVEN VAN HENDRIK TERLOUW

Genealogie:

Teunis Terlouw geboren op 27 augustus 1811 in Gouderak; trouwt 1836 met Maria van der Graaf, geb. 1814. Kregen 14 kinderen

Kinderen:

Maria Terlouw, 1835-1908

Aaltje Terlouw, 1848.

Hendrik Terlouw, geb. 23 April 1853, Nieuwerkerk a/d IJssel, trouwt 16 april 1875 aldaar, met

Neeltje van de Vlist

Kind(eren).

Klaas Terlouw geb. 1887

23 April 1853 werd Hendrik Terlouw te Nieuwerkerk aan de IJssel geboren. Hij was de elfde van het veertiental kinderen van **Teunis Terlouw en Maria van der Graaf**. Zijn ouders waren oppassende, nette mensen voor de wereld. Met ijver arbeidde Teunis voor zijn groot gezin. Zelfs de zondag werd helaas! tot een werkdag gemaakt. Ook Hendrik, die op een steenfabriek werkte, volgde meermalen dat verkeerde voorbeeld niettegenstaande hij reeds op zijn tiende jaar diepe indrukken omdroeg van dood en eeuwigheid.

Op 22-jarigen leeftijd huwde **Hendrik met Neeltje van de Vlist**, die een jaar jonger was dan hij, en die een Godvrezende vader had. Zes jaren heeft dit echtpaar op de steenfabriek gewoond. Toen kon Hendrik niet langer op zondag werken. Hij trok naar Rotterdam om als los werkmans 't brood te verdienen. Met vele zuchtigen zocht hij ander werk. Dit verkreeg hij te Capelle aan de IJssel op een scheepswerf. Hier wonend bezocht Terlouw veel de gezelschappen, o.a. bij de heer Zegmond.

In 1885 vestigde Terlouw zich te Ouderkerk, waar hij petroleum ventte. Onder zijn zware overtuigingen verrichtte hij zijn werk. Zelfs werd voor een wijle zijn verstand gekrenkt. Na zijn herstel bezocht hij weinig de kerk meer. De laatste jaren kwam daarin echter weer enige verandering.

Opmerkelijk was het voor ieder, die met hem omging, hoe de Heere hem voor zijn sterven voorbereidde en los maakte van de wereld. Omstreeks december 1930 openbaarde zich kanker in de maag, welke ziekte zeer smartelijk is, maar voor hem, evenwel gemakkelijk te dragen was. Maar de Heere ondersteunde hem. Drie uren voor zijn sterven werd hij zeer verruimd. Uit een flauwte weder bijeenkomend, sprak hij duidelijk verstaanbaar:

*“Heer’, mijn God, ik zal u loven,
Heffen 't ganse hart naar boven;
'k Zal Uw naam en majesteit
Eren tot in eeuwigheid.”*

Bij zijn laatste snikken stak hij de hand omhoog.
16 Januari 1931 is hij de eeuwige rust ingegaan.

Ouderkerk aan den IJssel, 17 November 1886.

“Mijne is de wereld, en hare volheid.” Psalm 50 vers 12b.

Lieve kinderen!

Het is een groot voorrecht voor een ieder, of wij oud of jong zijn, overal de Heere in te erkennen. De Apostel zegt uitdrukkelijk: *“Hetzij dan dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter ere Gods.”* Daartoe hebben wij nodig, dat God ons hart vernieuwt, en ons steeds bewaart als reizigers naar de grote, nimmer eindigende eeuwigheid.

Voor hen, die hier God hebben gehaat en gevloekt, zal het eeuwig nacht zijn; zij zullen een eeuwige vervloeking wezen. Hoe groot zal het onderscheid zijn tussen hen, die de Heere vrezen en die buiten de Heere Jezus zullen sterven. Neemt het voorbeeld van de rijke man en van de arme Lazarus. Welk een verschil, geliefde kinderen! De arme werd gedragen in Abrahams schoot; de rijke man sloeg zijn ogen op in de hel, waar geen druppel water werd gegeven tot verkoeling van zijn tong. O, wat moest ons dat toch als een zwaar gewicht op het hart drukken. Zo moest het wel zijn bij een iegelijk onzer. Maar wij leven maar voort en zeggen met onze daden: *aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust.* Wat zal het toch verschrikkelijk zijn als wij opgeroepen zullen worden voor de eeuwigheid, waar geen verzinnen meer zijn zal.

Niet waar lezer, of lezeres, die dit eenvoudig geschrift ter hand moogt krijgen. De Heere kent ons; Hij weet van verre onze gedachten en hoe diep ellendig wij zijn in onszelf. Wij zoeken maar ons zelf te behagen en dat is voor de Heere een walg, zo wij Hem niet leren vrezen. Bijna alle mensen zijn vroom in hun eigen oog, zo zij niet vervallen in de vreselijke Godverloochening, gelijk geschreven is van de goddeloze, die zegt in zijn hart: *Er is geen God.* Maar zij allen zullen eens moeten horen dat ontzettend woord: Gaat weg van Mij, gij vervloekten in het eeuwige vuur. O, zouden wij het volk niet gelukkig achten, dat de lieflijke taal zal horen: *“Komt in, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, dat u is weggelegd van voor de grondlegging der wereld.”* De Heere is hun enige troost beide in leven en in sterven. Och, nam de Heere ons af wat wij te veel hebben. Ik begeer wel van de Heere, Hem achteraan te komen als een van Zijn schapen, en in Zijn wegen te wandelen.

*Hij, die op U vertrouwt,
Uw wetten onderhoudt.
Vindt daarin groten loon.*

Maar ik leer bij de dag in de ervaring, zoals de godzalige dichter vervolgt

*Maar Heer', wie is de man,
Die op 't nauwkeurigst kan
Zijn dwalingen doorgronden.*

En dan zucht mijn ziel met dezelfde dichter:

O, Bron van 't hoogste goed,

*Was, reinig mijn gemoed
Van mijn verborgen zonden.*

Ik gevoel zo, dat de Heere het echter nooit om mij of enig schepsel doen kan, maar alleen om Zijns groten Naams wil. Och, als Hij nog eens op mocht staan om de twistzaak van mijn ziel te twisten, waar 't toch alleen van binnen om gaat, wat zou 't mij dan hinderen, dat ik een verachte fakkel was bij anderen? De goddelozen noch de vormelijk godsdienstige wereld kan toch dat volk dragen, maar de Heere zegt: *“Wie zijt gij, die u vreest voor de mens, die sterven zal of voor des mensens kind, dat hooi worden zal? Hij maakt toch al Zijn vijanden tot stof; ze zijn als kaf van de dorsvloer; hun adem is in hun neusgaten, ja Hij snijdt de geest der vorsten af als een druiventros.”*

En dan? De Zone Gods Zelf zegt het: *“Dan zullen velen menen in te gaan, doch zullen niet kunnen.”* Denk slechts aan het natuurlijk beeld: Als wij hier kennissen bezoeken en wij worden buiten al opgewacht met een vriendelijk woord: *“Komt binnen.”* Hoe aangenaam en verkwikkend is dat, hoe gevoelig en gemakkelijk is het een vriendschappelijk onthaal op de wereld te vinden. Maar, hoe zal 't dan meevallen voor Gods arme volk, als zij de stem van hun Heere zullen beluisteren: *“Komt in, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, dat voor u bereid is van voor de grondlegging der wereld.”* Maar nu, nu wij hier nog op aarde zijn, worden wij vriendschappelijk van Zijnentwege genodigd om in te gaan tot Zijn dienst, om Satan, wereld en zonde te verlaten en Hem te kiezen, Die ons leven en gelukzaligheid toch alleen beoogt. De Heere Jezus zegt: *“Ik heb u willen bijeenvergaderen, gelijk een hen haar kiekens onder de vleugelen vergadert.”* En o, dan dat weigeren: *“gij hebt niet gewild.”* Wij zeggen hier niet te veel; 't is Zijn eigen Woord, want: vreselijk zal 't toch zijn in de handen des levenden Gods te vallen. Hoe zucht mijn ziel gedurig: *“Och Heere, ruk toch uit mijn harte en breek toch af in mij al wat u tegen is en U mishaaft, want in mij woont geen goed.”* Ik moet maar gedurig zien en voor de Heere belijden, dat ik een dwalend en afhoererend schepsel ben, die tot hinken en zinken dagelijks geneigd is.

Maar hoe zoet wordt mijn ziel dan soms verkwikt, als de Heere mij soms bepaalt, hoe ook de Bijbelheiligen zulk een weg passeren; zoals het mij van morgen gebeurde, toen ik wakker werd met Davids ontboezeming:

*Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond,
Dat onbedacht zijn herder heeft verloren.
Ai, zoek Uw knecht, schoon hij Uw wetten schond,
Want hij volhardt naar Uw geboën te horen.*

Och, hoe dierbaar is het toch, als wij onzen toestand in Gods Woord mogen getekend vinden en het de Heere behaagt zulks over te drukken. Als wij dan aansluiting vinden aan de belijdenis der heiligen, krijgen wij ook aansluiting aan hun vertroosting. zo gebeurde het mij op een anderen keer, dat ik verward zat onder allerlei inblazingen van binnen en van buiten, toen, ik mijn verzuchtingen om uitkomst de Heere mij bepaalde bij 't volgende versje (Ps. 120: 1):

*'k Riep tot de oorsprong aller dingen,
Tot God in mijn bekommelingen;
En Hij verhoorde mijn gebeden,
Naar Zijne goedertierenheden.*

*O, Heer' doe mij de strik ontglippen
Der veinzerij en valse lippen;
Behoed mij voor de bitse tong,
Die mij met leugentaal besprong.*

O, wat een onschatbare weldaad, dat de Heere aan een zondig, onrein schepsel als ik ben, nog ten goede gedenken wil.

Soms staan mij duidelijk voor ogen de zonden mijner jonkheid. Alle dingen betamen en passen niet te zeggen, maar wat een monster was ik toch in de zonde; hoe snood heb ik de Heere beledigd, de wereld en mijzelf gediend en de zonde als water ingedronken. Maar, o, wonder van vrije genade, dat mijn ogen voor mijn verloren toestand opengingen. Wat had ik het benauwd, toen ik mijn afgelegde weg voor ogen kreeg, gepaard met een gezicht van Gods rechtvaardigheid en heiligheid, waaronder ik zodanig verteerde, dat mijn vermogens tijdelijk gekrenkt werden. Men meende, dat ik ziek was, maar och, een natuurlijk mens weet niet wat zielsziekte is: een beroerd gemoed, tegen een heilig en rechtvaardig God gezondigd te hebben. Menigmaal kwamen mijn eigen betrekkingen met burens en vrienden om mij heen om mij te troosten en zeiden: *“u moet u dat zo niet aantrekken. Als u netjes en godsdienstig bent, zal alles wel goed komen.”* Maar wie zal een verslagen geest opheffen? Wie zal de wonde, van God geslagen, helen? Dat heeft zelfs de dokter geprobeerd om mij uit 't hoofd te praten en mij met geweld medicijnen in laten geven om mij beter te maken van een kwaal, waarvoor hij in zijn ganse apotheek geen medicijnen had. En och, wat had het er slecht uitgezien, als ik van mensen had moeten geholpen worden. O, was die dierbare Heere Jezus niet tussen beide gekomen; had Hij de balsem Gileads niet in mijn vuile zielewonden doen druipen, ik was in mijn ellende, ja in mijn wanhoop vergaan tot in de onderste hel, waar ik rechtvaardig thuisbehoorde.

O mensen, die dit ooit mochten lezen, kon ik u toch maar zeggen, wat het is te gevoelen te zijn, wat God van hem zegt, dat hij is. Hij is tot alle goed werk onbekwaam; hij is ook geneigd tot alle kwaad; en dat alle kwaad sluit in zich, dat er geen zonde ter wereld is, of zij woont in 's mensen hart. Een kind des duivels, vol van alle bedrog en arglistigheid, een vijand van alle gerechtigheid. En dat nu te zijn, zoals alle mensen, is in belijdenis gemakkelijk, maar dat te worden voor God, doet het vlees soms van de beenderen teren en uitroepen: *Mij is zeer bange.*

Maar o, hoe groot en wonderlijk is het, dat het op de markt van vrije genade anders toegaat dan wij hier op aarde wat kopen in een winkel. Daar wordt betaald en omgeruild; geld gegeven voor waar, die wij nodig hebben. Maar hier krijgt die vuile zondaar, die niets kan opbrengen dan bergen van schuld en zelf een modderpoel van zonden is, alles om niet. Hoe dierbaar is het te mogen blikken in dat zoete versje:

*“Eis van Mij vrijmoedig,
Op Mijn trouwverbond.”*

En dat verbond, dat trouwverbond, de enige grondslag waarop genade en barmhartigheid geschonken kunnen worden, waarin de deugden Gods tot hun recht gebracht worden, omdat Christus van het Verbond met Zijn hart is Borg geworden en voor zulke vloekwaardige in zichzelf maar door God van eeuwigheid uitverkoren

zondaar Zijn hemeltrouwen heeft verlaten en Zijn dierbaar bloed heeft uitgestort tot een kostelijke losprijs voor hun zielen. O, dat wonder, een volk zo moedwillig afgevalen, zo snood al het goed huns Heeren doorgebracht; vloek, toorn, dood en hel zich waardig gemaakt, zo vrij en soeverein om Zijns Zelfs wil getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in Zijn gezegend koninkrijk. Zeker zijn en blijven zij arm in Zichzelf, maar ze zijn toch rijk in God en mogen bij tijden geloven: *Wat is 't vooruitzicht schoon!* Hier heb ik ook geleerd, hoe Jehova de Schepper is van hemel en aarde en als Hij zich verlustigen wil in de werken Zijner handen die alle op aarde, in de lucht en zee de Zijne zijn, dan zonderde Hij een dag af, die Hij de mensen tevens gaf als Rustdag, welken Hij heiligde en zegende om de mens in gedurige en heilige overpeinzing van de grote Schepper een dag van blijdschap en genot in Hem te verschaffen. Maar o, wat die dag ontheiligt is, wat hij doorgebracht wordt in ijdel en zondig vermaak om het vlees te voeden!

Hoe heb ik mij over dit alles diep weg geschaamd en is tevens een brandend verlangen in mijn binnenste ontstoken om nu die dag des Heeren onder de zuivere bediening van Zijn dierbaar Woord door te brengen, waar God op 't hoogst verheerlijkt wordt en de zondaar op 't diepst vernederd. Maar o, wat laat dat in onze dagen ook veel te wensen over. Het is wel rondom ons, alsof de mens op de troon gezet wordt en de Heere op de voetbank. Wat worden er een goede mensen gekweekt door hedendaagse leraars, in plaats van ze te ontbloten en ze in hun schaamte en schande te ontdekken opdat er zodoende plaats voor Gods barmhartigheid in Christus komen mocht. O, wat zullen er toch duizenden bedrogen uitkomen, die hier een hemel voorgespiegeld is en die toch een hel, een eeuwig verderf zullen krijgen en van de Rechter zullen horen: *“Gaat weg van mij, Ik heb u nooit gekend.”* Hoe schrikkelijk is het te verleiden en vreselijk zal het zijn verleid te worden. 't Is waar, die daar in onze dagen nadruk op leggen worden gehaat en vervolgd; vertrapt en vertreden, als stijfhoofden uitgekreten, maar hoe kort zal 't maar duren, dat de Heere die ellendigen zal vrijmaken van 't geweld en de listen der boze vijanden en hun verwaardigen Zijn groten Naam in 't volmaakte eeuwig te zingen. De gedachte daaraan kan mijn ziel vervoeren. De zonden voor eeuwig te niet gedaan, moeite en verdriet vergeten, tegenstand en vijandschap van de naburen weg, volk bij volk en onderdanen bij Koning, en dat voor eeuwig.

En dat nu niet, omdat wij beter zijn of waren. O nee, van nature zijn we maar hellewichten en van dezelfde afkomst. Ik werd daar deze week nog bij bepaald, toen ik aan het water stond. Ik zag als in die diepte en nam waar die zware stroom, die alles schier meesleurt. Ik dacht toen aan de zondvloed, toen de gehele aarde zulk een zee was geworden, doordat de Heere de sluizen des hemels en de fonteinen des afgronds om 's mensen zonden geopend had. 't Kwam mij zo voor, hoe de mensen geroepen en alarm gemaakt zullen hebben toen de stromen hun genaakten om nog een weg ter ontkoming te vinden. En zo zal 't toch voor alle onbekeerden te eniger dage wezen: *“Er zal geen plaats wezen om te schuilen, geen rots om in te vluchten.”* Maar ik achtte mijzelf die stromen en vloedden van Gods toorn ook waardig en zag mij nog als tussen en onder stromen liggen toen de Heere mij een genadige overdenking gaf van 2 versjes uit Ps. 86:

*“Neig, o Heer!, Uw gunstig' oren,
Om mij in mijn angst te horen.
'k Ben ellendig, diep in nood,
Gans van heul en hulp ontbloot.*

*Hoed mijn ziel, Gij zijt almachtig
En ik ben Uw gunst deelachtig
O, mijn God, die mij aanschouwt
Red Uw knecht, die U vertrouwt.*

*Wie toch is als Gij, weldadig
Wees mij dan, o Heer', genadig,
Want mijn roepen en geklag
Komt tot u de ganse dag.
Wil de ziel Uws knechts verblijden.
Ondersteun hem in zijn lijden.
Want ik hef mijn hart en oog
Trouwe God tot u omhoog."*

Ik mocht mijzelf, mijn toestand vinden in de klaagtonnen van David: *"ellendig, diep in nood*, maar ook roepende tot God, tot een almachtig, genadig en goedertieren God om uitkomst en redding voor mijn ziel." En zo gaat het met mij: dan zuchtend, wenend: *ik ellendig mens*; dan hopend en betrouwend op God, Die de doden levend maakt en de dingen roept die niet zijn alsof zij waren.

Soms gebeurt het mij, dat ik lezen wil (ik ben in benarde toestanden nogal gewoon veel naar de Bijbel te grijpen) maar dat ik bij mijn lelijk en gans melaats bestaan bepaald word, dat ik haast niet durf het Heilig Woord in mijn handen nemen. Het verdoemelijk eigen kruipt toch overal tussen; al wordt in onze donkere dagen met zulk een taal gespot.

Maar, 't is o zo'n wonder, als de Heere zulk een, die tot niets deugt onderwijzen wil uit Zijn eeuwig Getuigenis en hem leren, dat Jezus zondaars zalig maakt. Als ik mij te slapen leg, gebeurt het, dat ik zuchtend en vragend ben in plaats van slapen en zucht: *"Och Heere Jezus, wil U in dezen nacht eens aan mij openbaren en onder mijn dak inkomen"*; dan kan 't soms wezen, dat ik benauwd, beangst en verschrikt word, alsof de hel voor mij open staat of de dood vlak bij mij is. Ik heb het gehad, dat ik van benauwdheid mijn bed uit moest en met de handen aan mijn hoofd de kamer doorliep als een razende en eindelijk van naarheid op de vloer neerviel. En zie, als ik dan met een gebroken hart mijn klachten uit mocht brengen voor Zijn aangezicht, openbaarde Zich de Heere Jezus als mijn schuldovernemende Borg, als de Middelaar Gods en der mensen, dat is tussen God en mens, om zich te verklaren nedergedaald te zijn voor zulke doodschuldigen ja om te zoeken zalig te maken dat verloren lag.

Een weinig daarna ben ik ingeleid in Jacobs visioen of droom van die grote ladder, die van de aarde tot de hemel reikte. God Zelf boven aan de ladder staande, zo vernam ik, dat Christus de ladder betekende, om onze schuldige zielen tot God te brengen en tot Hem weder te brengen. O, hoe zuchtte dan mijn ziel om die vrede en gunst te verkrijgen, die alleen in en door Jezus Christus de zondaar om niet geschonken wordt.

O, vrienden en lieve kinderen, wat hebben we toch nodig, dat de Heere ons dagelijks maar veel en dieper ontdekt. Onze wettische gerechtigheid toch is een walg in Zijn heilige neusgaten. Van ons, onze goede hoedanigheden, komt toch niets in aanmerking bij Hem, zelfs onze deugden en gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed. Hoe zou de Heere ons dan uit genade kunnen rijk maken met het Zijne, zolang wij vol zitten van het onze? En aangezien Hij onze gedachte weet en kent, zo kunnen we Hem nooit bedriegen. Hij weet wat in de mens is, Hij kent van verre onze

gedachten. En is zulks voor een werkeilig schepsel tot verschrikking, het is tot troost voor Gods arme volk, dat Hij hen kent en weet wie ze zijn, waarom zij zich ook vrij open en bloot voor Hem kunnen neerleggen zoals de dichter zingt:

*“Hij weet wat van Zijn maaksel zij te wachten,
Hoe zwak van moed, hoe klein wij zijn van krachten,
En dat wij stof van jongs af zijn geweest.”*

O, dat laag bukken voor de Heere is toch zo dierbaar voor de ontdekte ziel. In zijn eigen louter niet voor Hem te liggen, daarin toch ligt een troost, die de genadeloze belijder niet kent.

Weliswaar vindt de ziel daarin veel tegenkantingen. Zie maar in Job, hoe zijn eigen huisvrouw hem in zijn nederigheid en invallen voor de Heere kwam te bemoeilijken en zelfs zijn vrienden hem kwelden en het voor lieten komen alsof de Heere Zijn volk zo niet beproefde. Wat heeft Gods volk toch nodig in de oefening van het leven hetgeen de Heere eens Paulus als antwoord op zijn aanhoudend gebed toezei: *“Mijn genade is u genoeg; want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht.”* Hoe dierbaar maakt de Heere Zijn Woord over al Zijn volk waar: *“Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het Verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer.”* Maar deze verbondsbeloften kunnen nooit voor enig mens van toepassing gemaakt worden, tenzij hij eerst - en zulks komt gedurig terug - als een onrein en walgelijk schepsel zichzelf leert kennen; zich verfoeiend in stof en as voor dat hoge Wezen en niets van zichzelf denken dan hetgeen de Heere in Zijn Woord van hem getuigd.

Mochten ook de rijken der aarde het geloven, dat zij niets vóór hebben bij de armen. Immers zegt de Heere: *Mijns is het goud en het zilver .... en Ik geef het aan wien het recht is in Mijn ogen.* Op zijn best beheren wij maar eens anders goed als rentmeesters en zijn aan de groten Eigenaar rekenschap verschuldigd. Hoe bevreesd was toch David voor zulke zonden, zich te verhovaardigen op de gaven des Heeren, dat dit hem bidden deed in Ps. 19:

*“Weerhoud, o Heer' Uw knecht,
Dat hij zijn hart niet hecht
Aan dwaze hovaardij.
Heerst die in mij niet meer,
Dan leef ik tot Uw eer
Van grote zonden vrij.”*

Bij de overdenking van de weg des Heeren met mij, onwaardig schepsel gehouden, denk ik nog aan een morgen, dat ik ontwaakte met de Schriftwoorden: *“Bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken.”* Waarop mijn ziel uitriep:

*“Welzalig, die Gij hebt verkoren,
die G' uit al 't aards gedruis
Doet naderen en Uw heilstem horen,
Ja, wonen in uw huis.”*

Hierop viel op mij een grote vreugde en blijdschap, die ik niet uit kan drukken bij het invallen van deze regels:

*“De bergen zullen vrede dragen,
De heuvels 't heilig recht
Hij zal hun vrolijk op doen dagen
Het heil hun toegezegd.”*

Hoe wordt het dan voor de ziel bewaarheid, dat het in geen *“pralen”* bestaat, maar juist dáár waar de ziel het meest geniet, zij het reinste weet te zeggen. Er is dan meer aanbidding en bewondering dan woorden het naar buiten kunnen openbaren. Maar ook komt daarin uit, dat later eerder de stenen zouden spreken dan zo een zwijgen, als 't gaat om de eer van zijn grote Koning. Maar wat zullen veel praters over de Godsdienst met kennis, gaven en welsprekendheid hier bedeed, van beschouwing niet vreemd, toch eens verstommen als 't blijken zal dat al hun godsdienstig gepraat winderige woorden waren zonder zaken of praktijk.

Op een anderen morgen werd ik wakker met een goedertieren gedachte van de Heere, en zag, dat het al Zijne ontfermingen waren, dat Hij ons vaderland nog droeg en spaarde in Zijn Goddelijke lankmoedigheid. Ik moest toen maar veel bidden om verstand met Goddelijk licht bestraald om het rechte begrip van onze schuld en dwaasheid te mogen hebben en tevens van Zijne goedertierenheid en lankmoedigheid over ons. Een recht begrip hebben wij toch nodig van de daden des Heeren, zowel belangende het gemeen, als ook van ieder in 't bijzonder.

En over dat laatste nog iets. Ik had het zeer bang van binnen en van buiten en heug mij tijden, dat ik in het bed gehouden werd, met touwen gebonden, slagen van burens ontving, zodat mijn ogen met bloed belopen waren, mijn lichaam allerlei incidenten vertoonde, zodat ik gedurig dacht te sterven. En dat alles kost het, als wij de keuze doen om de Heere te dienen: *“de vuistslagen van Satan, de beschimpingen Moabs en scheldwoorden der Kinderen Ammons.”* Maar o, de Heere had nog geen lust aan mijn dood. 't Water kwam gedurig *aan*, maar niet *over* de lippen.

En hier moet ik nu buiten vallen: ik was dat al ja duizend maal meer waardig te dragen en kon met dat alles, al had ik duizend doden moeten sterven, mijn zaligheid niet verdienen noch verlossing teweegbrengen; was zulks niet gedaan door de dierbare Heere Jezus, 't was voor eeuwig voor mij kwijt geweest. Maar 'k wil hier zeggen: *“die ooit die keuze gedaan hebt of nog doet: Vreest toch geen der dingen, die gij lijden zult. Al zal de duivel enigen van u in de gevangenis werpen. . . 't is maar een verdrukking van tien dagen, de Heere zal zeker met de verzoeking de uitkomst geven.”* En nu heb nòch ik, nòch enig schepsel ergens in te roemen (want die roemt, roeme in de Heere). Maar welk een wonder is 't voor mij, dat ik nog weder gezond mag wezen naar 't lichaam en nu voortdurend in mij woont een innerlijk verlangen om maar die korte tijd, die er nog overig is, tot ere Gods te leven. Al kan ik Hem niets wedervergelden of toebrengen, o nee; Hij heeft ook niets van mij, noch van een schepsel nodig. Maar juist daarom, omdat Hij instaat voor Zijn eigen werk en dat nooit loslaat, noch dezulken, die Hij in Zijn handpalmen graveerde, ten prooi laat aan Satan of overgeeft aan zichzelf, ligt het gezegende oogmerk Gods, de verheerlijking van Zijn groten Naam daarachter, want: *“Hij heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wille, dat is tot Zijne heerlijkheid.”*

En ga ik nu terug naar mijzelf; och, mijn hart is nog niet anders dan een verdorven springader van allerlei boosheid. 't Is als een bedorven put in de grond, wier water voor geen mens of beest deugt.

Ik herinner mij, hoe ik vroeg in mijn jeugd diepe indrukken had van dood en eeuwigheid en dat ik als kleine jongen naar de schuur liep van benauwdheid en daar op mijn knieën viel en bad om bekering aan de Heere. Maar och, wat komt er van zoiets terecht? Wat al vleselijke indrukken van een vleselijk gemoed kunnen de mensen ontroeren, waar nooit meer van gehoord wordt. Maar daar de indrukken waarlijk van de Heere zijn, daar zal de Heere toch op Zijn tijd terugkomen en die ziel arresteren en bearbeiten tot zaligheid. Maar 't ging met mij zó, toen ik negentien jaar was en ik de loting voor de militie moest bijwonen, was ik bij al de indrukken zó goddeloos geworden, dat ik boven anderen in zonden wilde uitblinken.

O, kinderen, en u die dit leest, niet anders dan met diepe schaamte denk ik daaraan terug en is 't mij op heden nog een wonder, dat ik nog ben, die ik ben. Ik zou met de kerk wel willen uitroepen *“'t Zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn.”* Maar ook, als dat alles zo voor ogen gesteld wordt, wel met David willen uitroepen: *“Gedenk niet der zonde mijner jonkheid.”*

Maar zoals nu voor Gods volk eenmaal het moment aanbreekt, dat de Heere ze te sterk wordt, zo zal ook eenmaal de mate der ongerechtigheid vol worden over al degenen, die in hun zonden sterven en dan? O, wat zal 't dan vreselijk wezen, geen tijd van genade, boetvaardigheid en veel minder van verlossing meer te vinden.

Maar om nog even terug te komen op die dagen mijner jeugd. Toen ik twintig jaar oud was, kreeg ik verkering met een meisje, die een Godvrezende vader had. O, wat de Heere toch al wonderlijke wegen en middelen soms doet samenlopen om Zijn gezegende einden te bereiken. Maar wat een mens stijf, hard, vijandig en goddeloos is? Geen woorden weet ik daarvoor te vinden. Ik heb nog anderhalf jaar volgehouden in de goddeloosheid voort te leven. Waar toch vraagt de mens naar? Niet naar waarschuwingen of vermaningen, kloppingen of roepstemmen uit- noch inwendig. En menigmaal is het mij een wonder van achteren, dat de Heere de aarde niet heeft doen slijten op de plaatsen, waar ik Hem zo schrikkelijk beledigde om mij met Korach, Dathan en Abiram ter helle te doen varen.

Ik vertel u dat niet, mijn kinderen, opdat gij 't na zou volgen, maar opdat gij u van 't pad der zonde af zou keren; want waarlijk, de Heere is waardig gediend te worden. Zijn dienst is een zalige dienst, die al Zijn kinderen nog nooit verdrotten heeft.

Mij valt dat versje zo in uit Ps. 91:

*“Hij, Die op Gods bescherming wacht,
Wordt door de hoogsten Koning
Beveiligd in de duisteren nacht,
Beschaduwd in Gods woning.”*

En ik vertel 't u ook niet om te zeggen, dat ik er nu ben. O nee, ik ben nog niet anders dan een enkele dwaas, die de weg niet weet, maar die gedurig in stille verzuchting tot die grote Leidsman komt en zeggen moet: *“Heere, bewaar mij maar voor mijzelf en breng mij daar ik niet wezen wil.”* Wat zal 't toch voor dat volk eens uitmaken, die aardse loopbaan geëindigd te hebben en dan verwaardigd te worden God eeuwig te loven en te prijzen.

Maar zo ik tevoren zeide: ik ging in mijn goddeloos leven voort, totdat .... *de Heere mij te sterk werd*. En welk een barbaar hij dan wezen mag, hij valt en bukt en buigt als het de tijd der minne is, in Gods raad bepaald. En daarom nooit geen eer aan mij nog aan enig schepsel. Hij zocht en vroeg naar God niet, maar de Heere zocht hem en achtervolgde de wijd vervallen zondaar om de koorden van Zijnen Geest om de ziel te leggen en wie zal Hem dan weerstaan? Maar hoe poogt de duivel hem dan gedurig in zijn netten te verstrikken en te verwarren. Hij had te voren als ik onder indrukken leefde tot mij gezegd als ik getrouwd was, dan kon ik een stil leven hebben en dan de Heere dienen, vanzelf niet anders dan helse listen om de armen mens al dieper en dieper in 't moeras van zonde te doen inzinken en hem door uitstel van bekering naar een betere tijd te doen uitzien in een zorgeloze toestand de eeuwigheid te doen inwachten en hem dan te verschrikken en voor eeuwig te pijnigen. Maar 't is, zoals de Heere Jezus zegt: “Wanneer een sterkgewapende zijn hof bewaart, is al wat hij heeft in vrede. Maar als iemand daarover komt, die sterker is dan hij” . . . . en ja. . . . dan is alles in rep en roer, zowel van binnen als van buiten; en zo was 't ook bij mij.

Ik werkte toen in de steenfabriek. Allerlei wegen liepen samen. Mijn vrouw werd ongesteld en kon haar werk niet meer doen. Zelf kreeg ik ontslag, al had ik er twintig jaar gewerkt. En toen mijn baas mij weer voor een jaar terug wilde nemen, zeide ik, dat ik met mijn gezin er niet langer van kon leven. Och, wat is de mens. Ik moet het tot mijn schaamte zeggen: ik durfde niet uitkomen. Want de dag des Heeren woog mij nu zwaar, maar de vreze voor mensen weerhield mij nog om het te zeggen. Wat wordt daar toch zwaar, wat tevoren in roekeloosheid over 't hoofd gezien wordt: de instellingen Gods. Hoe schandelijk wordt die dag door overheden en onderdanen toch ontheiligd en gaan velen hier - zo men zegt - *om den brode*; toch met rasse schreden naar hun eeuwig verderf. Hoe genotvol is het toch voor al Gods volk, als ze daartoe verwaardigd worden om alles voor Hem en Zijn dienst te verlaten en het met die God te wagen, Die zegt: *Mijns is de wereld en haar volheid*. Gewis, zij zullen, al loopt de weg hier soms door het duister en onmogelijke, toch nooit beschaamd uitkomen. Werd er toch rekening mee gehouden hier op aarde, dat de Heere staat boven alle mensen; boven alle patroons en heren en dat de dag aanstaande is, dat zowel werkgevers als werknemers voor de grote rechterstoel van Christus zullen verschijnen om rekenschap af te leggen van alles wat hier op aarde is geschied. Hoe zal Hij dan de twistzaak van Zijn volk twisten en hun recht uitvoeren voor allen, die ze op aarde hebben verdrukt en getiranniseerd.

Maar 't is ook waar, dat de Heere soms veel vrijmoedigheid geeft om voor Zijn naam en zaak uit te komen. Als de ere Gods de hoogste plaats in 's mensen hart inneemt, daar moet de mensenvrees voor wijken. Bij vernieuwing wordt het dan wel eens zoals de dichter zingt:

*“Zijn machtig' arm beschermt de vromen,
 En redt hun zielen van de dood.
 Hij zal hen nimmer om doen komen,
 In duren tijd en hongersnood.
 In de grootste smarten,
 Blijven onze harten,
 In de Heer' gerust.
 'k Zal Hem nooit vergeten,
 Hem mijn Helper heten.
 Al mijn hoop en lust.*

*Laat ons alom Zijn lof ontvouwen,
 In Hem verblijdt zich ons gemoed.
 Omdat wij op Zijn naam vertrouwen,
 die naam zo heilig, groot en goed.
 Goedertieren Vader,
 Milde zegenader,
 Stel Uw vriend'lijk hart,
 Op Wiens gunst wij hopen,
 Eeuwig voor ons open.
 Weer steeds alle smart."*

En zo, lieve kinderen, is het dan met mij zo ver gekomen, dat ik geen weg meer wist, ja, dat ik onder het gezicht van mijn zonden en zware schuld dacht te vergaan om met Sodom en Gomorra onder de vuurgloed van Gods eeuwigen toorn te verzinken. Maar, o, tot grootmaking van Zijn waardige Naam, De Zich zo laag heeft vernederd tot in de nederste delen der aarde, moet en zal ik betuigen, zoals de dichter het zingt:

*"Gij hebt, o Heer', in 't dood'lijk tijdsgericht
 Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen,
 Mijn voet geschraagd, dies zal ik voor Gods ogen,
 Steeds wandelen in 't vrolijk levenslicht."*

O, wat zal 't toch wezen die dierbare Heere eeuwig lof te zingen, die zulk een dwalend schaapje zocht en nog dagelijks zoekt.

Och, lieve kinderen, wat zal het toch voor u uitmaken zonder Borg God te ontmoeten. Weet toch, dat David zegt: *"Al nam ik vleugelen des dageraads en woonde aan de uiterste einden der zee - als ik opvoer ten hemel -of mij bedde in de diepte, overal geleidt Zijn hand."* Overal ziet en hoort hij u, waar gij op aarde zijt, u beweegt of roert.

Maar nu is het ook nog dezelfde God, mijn kinderen, Die overal en ten allen tijde, waar Zijn ellendigen ook zijn, hun kermen en zuchten hoort. Zijn ogen, die de ganse aarde doorlopen, zullen immers zorgen, dat de laatste binnen gebracht wordt? O, roept nog tot de Heere om genade. Wie weet, Hij mocht Zich wenden. Ja, Hij zal Zich wenden, want Hij heeft het beloofd: *"Roep Mij aan in de dag der benauwdheid, Ik zal er u uithelpen en gij zult mij eren."*

Denkt toch eens aan: Als de Heere hier spreekt met Zijn geduchte stem in de wolken des hemels boven ons, hoe verschrikt, beangst de mens dan reeds is.

Uw vader heeft zulke tijden doorleefd, dat de dood zó nabij scheen, alsof 't elk ogenblik het laatste was. Als ik slapen ging, dacht ik niet weer wakker te worden; als ik opstond, dat het de laatste dag was. Soms nachten aan elkander, dat ik niet sliep en mijn kleren nat waren van angst en zielestrijd.

Ja, kinderen, ik heb tevoren reeds gezegd, daar niets mee te verdienen, maar 'k wil u onder 't oog brengen als 't hier reeds zo benauwd is onder 't ongenoegen Gods te liggen, dat 't dan geen wonder is, dat de onbekeerden straks bij 't gezicht van de groten Koning van 't heelal zullen roepen: *"Bergen valt op ons en heuvelen bedekt ons."* En nu kan ik voor mijzelf het niet verder brengen, dan telkens aan Jezus' voeten te komen als in mijzelf een trouweloos en goddeloos schepsel. Was Hij, de Heere voor mij niet, die Hij immer was: *"de Wachter en Bewaarder Israëls, Die niet slaapt of sluimert"*, 't

was nog elk ogenblik met mij voor eeuwig kwijt. En dat is Hij voor mij niet, omdat ik het waardig ben, maar alleen om Zijns zelfs en groten Naams wil. Daarom moet ik maar dagelijks vanwege de goedertierenheden mij weg schamen en dan bidden:

*“Heer’, ai maak mij Uwe wegen,
Door Uw Woord en Geest bekend.
Leer mij hoe die zijn gelegen,
En waarheen G' Uw treden wendt.
Leid mij in Uw waarheid, leer,
Ijv'rig mij Uw wet betrachten.
Want Gij zijt mijn heil, o Heer'
'k Blijf U al de dag verwachten.”*

***

